ภาคนิพนธ์

เรื่อง การเคลื่อนย้ายผู้คนที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาหารในฮาร์บิน

โดย

นางสาวณัฏฐ์ธาริณ ธันยลาภพิทักษ์

รหัสนักศึกษา 05540683

เสนอ

อาจารย์ นาตยา อยู่คง

ภาคนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 450 109 การศึกษาเอกเทศ

สาขาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2557

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ นาตยา อยู่คง อาจารย์ที่ปรึกษาที่ให้คำแนะนำ และแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำภาคนิพนธ์ อีกทั้งช่วยตรวจทานและแก้ไขภาคนิพนธ์ให้ถูกต้องตลอดจน ความเข้มงวดกวดขัน ที่นำมาซึ่งน้ำตาแห่งความท้อแท้ระหว่างการทำงาน และความภาคภูมิใจพร้อมประสบการณ์อันมีค่าเมื่อภาคนิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณอาจารย์ จรัส ประจันพาณิชย์ อาจารย์ภาคภาษาจีน คณะอักษรศาสตร์ ที่ให้คำปรึกษาในด้านการแปลเนื้อความภาษาจีนและ แนะนำเรื่องราวอันเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการเขียนภาคนิพนธ์นี้

ขอกราบขอบพระคุณมารดา และทุกคนในครอบครัวของผู้วิจัย ที่ให้การสนับสนุนในการเล่าเรียนและกำลังใจตลอดจน คำแนะนำที่ดีระหว่างการศึกษาและการดำเนินชีวิตมาโดยตลอด อัน เป็นกำลังใจที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ผู้วิจัยมุมานะและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

ขอขอบคุณเพื่อนๆทุกคนที่มีส่วนร่วมให้ภาคนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

นางสาวณัฏฐ์ธาริณ ธันยลาภพิทักษ์

หัวข้อภาคนิพนธ์ การเคลื่อนย้ายผู้คนที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอาหารในฮาร์บิน
ผู้วิจัย นางสาวณัฏฐ์ธาริณ ธันยลาภพิทักษ์ รหัสนักศึกษา 05540683
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ นาตยา อยู่คง
ปีการศึกษา 2557

บทคัดย่อ

การศึกษาภาคนิพนธ์ในหัวข้อ เรื่อง การเคลื่อนย้ายผู้คนที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาหารในฮาร์บิน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการเคลื่อนย้ายผู้คนเข้ามาสู่เมืองฮาร์บินในแต่ละช่วงเวลา และการเคลื่อนย้ายผู้คนที่มีต่อก ารเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาหารการกินในเมืองฮาร์บิน ดำเนินการวิจัยโดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิประกอบด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ เอกสาร หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและบทความทางอินเตอร์เน็ต จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ผ่านทฤษฎี “การเคลื่อนย้ายผู้คน/ชาติพันธุ์(Ethnoscapes) ของArjun Appadurai”

จากการศึกษาพบว่าการเคลื่อนย้ายผู้คนเข้ามาสู่เมืองฮาร์บินนั้นเกิดขึ้นมากว่า 22,000ปีแล้ว การเคลื่อนย้ายนั้นแบ่งออกได้เป็น 6 ช่วง โดยมีลักษณะเด่นชัดขึ้นในปีค .ศ.1898 จากการมาของกองทัพและวิศวกรรถไฟชาวรัสเซียเพื่อการก่อสร้างทางรถไ ฟสายทรานส์- ไซบีเรีย ซึ่งมีลักษณะการเคลื่อนย้ายโดยภาพรวมเกี่ยวข้องกับสงครามและเศรษฐกิจ

การเคลื่อนย้ายผู้คนเข้ามาสู่ฮาร์บินในปีค .ศ.1898นี้ได้ส่งผลให้วัฒนธรรมอาหารในฮาร์บินเกิดการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากมีการประกอบอาหารภายในครอบครัวชาวรัสเซียและการนำเข้าอาหารและเครื่องดื่มโดยนักธุรกิจรัสเซีย เพื่อตอบสนองความต้องการของชาวรัสเซียที่อยู่ในฮาร์บิน ทำให้ฮาร์บินรับเอาวัฒนธรรมอาหารของรัสเซียเข้ามาด้วย จากนั้นเป็นต้นมาก็มีกลุ่มคนอีกจำนวนมากที่เคลื่อนย้ายเข้ามายังฮาร์บินด้วยวัตถุประสงค์ที่ต่างกันออกไป ซึ่งการมาของกลุ่มคน กลุ่มต่างๆ ในแต่ละช่วงเวลาได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาหารที่แตกต่างกันไปในฮาร์บินขึ้น กระทั่งปัจจุบันเมืองฮาร์บินเป็นเมืองหนึ่งที่มีชื่อเสียงในด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรมอาหารที่สามารถตอบโจทย์ผู้คนที่เดินทางเข้าไปยังเมืองฮาร์บินได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ เมืองฮาร์บิน การเคลื่อนย้ายผู้คน การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมอาหาร

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญภาพ	จ
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่1 บทนำ	
ที่มาและความสำคัญ	1
จุดประสงค์ของการศึกษา	4
ขอบเขตในการวิจัย	5
วิธีดำเนินการศึกษา	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
บทที่2 เอกสารและบทความที่เกี่ยวข้อง	
แนวความคิดและทฤษฎี	11
บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	18
บทที่3 การเปลี่ยนแปลงของเมืองฮาร์บิน	23
บทที่4 การเคลื่อนย้ายผู้คนเข้ามาสู่เมืองฮาร์บิน	
ยุคก่อสร้างทางรถไฟสายทรานส์-ไซบีเรีย	37
ยุคความหลากหลายทางชาติพันธุ์	38
ยุคศูนย์อพยพชาวรัสเซีย	39
ยุคปฏิบัติการ731ของญี่ปุ่น	40
ยุคSino-Soviet	41
ยุคโลกาภิวัตน์	42
บทที่5 การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาหารในเมืองฮาร์บิน	
ยุคก่อสร้างทางรถไฟสายทรานส์-ไซบีเรีย	43
ยุคความหลากหลายทางชาติพันธุ์	45

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ยุคศูนย์อพยพชาวรัสเซีย	46
ยุคปฏิบัติการ731ของญี่ปุ่น	46
ยุคSino-Soviet	46
ยุคโลกาภิวัตน์	46
บทที่6 บทสรุป	51

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่1 แผนที่แสดงความสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์	22
ภาพที่2 รูปปั้นจักรพรรดิจินไท่จุ ที่พิพิธภัณฑ์ราชวงศ์จิน	24
ภาพที่3 เส้นทางรถไฟสายทรานส์ขไซบีเรีย	26
ภาพที่4 ผู้ป่วยที่เสียชีวิตจากโรคระบาด	27
ภาพที่5 นายแพทย์วูเหลี่ยนเต๋อ ผู้คิดค้นการแพทย์แผนปัจจุบันของจีน	27
ภาพที่6 ชุมชุนชาวรัสเซีย และชาวยิวในเมืองฮงฮาร์บิน	29
ภาพที่7 การผ่าร่างกายเพื่อดูอวัยวะภายใน	31
ภาพที่8 การชำแหละร่างกาย	31
ภาพที่9 การปล่อยสารพิษในอากาศ	31
ภาพที่10 กองศพของเชลยที่ผ่านการทดลองแล้ว	31
ภาพที่11 ที่ตั้งหน่วยปฏิการ731ในปัจจุบัน	32
ภาพที่12 The Harbin Railway Station	37
ภาพที่13 ชุมชนรัสเซียในฮาร์บิน	39
ภาพที่14 ทัศนีย์ภาพเมืองฮาร์บิน	40
ภาพที่15 เทศกาลน้ำแข็งประจำปีเมือง	41
ภาพที่16 เครื่องดื่มKvass	42
ภาพที่17 เบียร์ฮาร์บิน	43
ภาพที่18 ขนมปังยักษ์ทรงกลม	43
ภาพที่19 ไอศกรีมนมสด Ma Verdier	44
ภาพที่20 ไส้กรอกฮาร์บิน	44
ภาพที่21 ร้านอาหารจีน ในเมืองฮาร์บิน	46
ภาพที่22 ร้านอาหารรัสเซียเมซี่ ที่ถนนจงยาง เมืองฮาร์บิน	46
ภาพที่23 ร้านอาหารญี่ปุ่น ใน เมืองฮาร์บิน	47
ภาพที่24 ร้านdico’s ที่ถนนจงยาง เมืองฮาร์บิน	47
ภาพที่25 ร้านKFC ที่ถนนจงยาง เมืองฮาร์บิน	48
ภาพที่26 เทศกาลเบียร์ฮาร์บิน	49
ภาพที่27 กัวเปาโรว์	49

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่1 ตารางแสดงจำนวนประชากรในเมืองฮาร์บิน โดยแบ่งตามกลุ่มชาติพันธุ์ ปีค.ศ.2010	35

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญ

ปรากฏการณ์สำคัญอย่างหนึ่งในโลกปัจจุบันที่ไม่อาจมีใครปฏิเสธได้ คือความเข้มข้นและการแผ่ขยายของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน นักวิชาการเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า "Globalization" ภาษาไทยใช้คำว่า "โลกาภิวัตน์" เพื่อย้ำความสำคัญของกระบวนการหรือกระแสที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปทั่วทั้งโลก ศัพท์นี้ได้กลายเป็นมโนทัศน์ (concept) สำคัญ ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลก (กิตติคุณ ประเสริฐ แย้มกลิ่นฟุ้ง , 2548) ในด้านวัฒนธรรม สังคม และการเมือ งความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อสื่อสารทำให้วัฒนธรรมต่างชาติ มีอิทธิพลมากขึ้นในการใช้ชีวิตของคนในสังคม การเคลื่อนย้ายคนระหว่างประเทศที่เกิดจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการแสวงหาโอกาสชีวิตที่ดีกว่า เปิดโอกาสให้มีการติดต่อสังสรรค์ระหว่างคนต่างวัฒนธรรมและเรียนรู้วัฒนธรรมของกันและกันมากขึ้น โลกสมัยนี้แคบเข้าในด้านพื้นที่ แต่กว้างขึ้นในแง่โลกทัศน์และวิถีชีวิตของคน ในทางการเมือง การตระหนักถึงผลประโยชน์ร่วมกันและความจำเป็นที่จะต้องมีการร่วมมือกัน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันของประเทศต่างๆทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก องค์การระหว่างประเทศมีบทบาทเพิ่มขึ้นในการจัดระเบียบและส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ประเด็นสำคัญที่มีการโต้เถียงกันมากคือ ผลกระทบของโลกาภิวัตน์ต่อประเทศกำลังพัฒนา บางคนมองเห็นแต่ผลดี ตรงข้ามกับบางคนที่มองเห็นแต่ผลเสีย การวิเคราะห์ผลกระทบอย่างตรงไปตรงมาหรือแบบวัตถุวิสัย (objective) ทำได้ยาก เพราะกระแสโลกาภิวัตน์โดยลักษณะของมันแล้วมีความซับซ้อน เกี่ยวพันกับปัจจัยหลายอย่างทั้งที่ควบคุมได้และไม่ได้ และมองได้หลายแง่มุม(วัฒนา สุกัณศีล, 2548)

ประเทศจีน หรือชื่อทางการคือ สาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China) เป็นประเทศหนึ่งที่ผันตนเองจากระบบสังคมนิยมสู่การเป็นประเทศระบบทุนนิยม คือในปี 1970 จีนได้

เข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์โดยการประกาศใช้นโยบายปฏิรูปและเปิดประเทศ ทำให้เป็นที่จับตามองว่าประเทศจีนนั้นจะเป็นอย่างไรต่อไป ซึ่งไม่ว่าการตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงในครั้งนั้นจะเกิดจากวิกฤตภาคการผลิตของจีนที่แทบจะเป็นอัมพาต จึงทำให้จำเป็นต้องเปิดประเทศ หรือเกิดจากวิสัยทัศน์อันกว้างไกลขอ งจีน ที่เหมือนจะคาดการณ์ได้ว่า ทุนนิยมจะขึ้นมามีบทบาทเหนือสังคมนิยม และโลกาภิวัตน์จะมีอิทธิพลต่อทั้งโลกทั้งใบ อย่างไรก็ดีการเปลี่ยนแปลงนี้ก็ได้ทำให้ประเทศจีนเอาตัวรอดจากวิกฤตการณ์ครั้งนั้นมาได้ (วรศักดิ์ มหัทธโนบล , 2550) และขึ้นมาอยู่ในอันดับต้นๆของประเทศที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมโลก ซึ่งถูกถ่ายทอดผ่านทั้งการอพยพ การค้า และการล่าอาณานิคม อิทธิพลทางวัฒนธรรมดังกล่าวได้ถูกเน้นย้ำให้เข้มขึ้นยิ่งขึ้นเมื่อกระแสโลกาภิวัตน์ได้แผ่ขยายไปทั่วทั้งแผ่นดินจีน ทั้งเมืองศูนย์กลางอย่างกรุงปักกิ่ง เซี่ยงไฮ้ ตลอดจนเมืองท่าต่างๆ เช่น ชิงเต่า เซิ่นเจิ้น รวมไปถึงฮาร์บิน เป็นต้น

ฮาร์บินเป็นหนึ่งเมืองของจีนที่เมื่อเกิดกระแสโลกาภิวัตน์ก็ได้มีการเคลื่อนย้ายผู้คนเข้าไปเป็นจำนวนมาก ซึ่งเมื่อฤดูร้อนปีค .ศ.2014ที่ผ่านมาผู้วิจัยได้มีโอกาสเดินทางไปศึกษาภาคฤดูร้อนที่เมืองฮาร์บิน ตลอดระยะเวลาที่ศึ กษาอยู่ที่นั่นสามารถสัมผัสได้ว่า ฮาร์บินเป็นเมืองที่เปิดรับนักท่องเที่ยว นักลงทุน ตลอดจนนักเรียนนักศึกษาต่างชาติที่ให้ความสนใจในภาษาจีนเป็นจำนวนมาก และในขณะเดียวกันก็ได้รับกระแสตอบรับเป็นอย่างดี โดยจากการสัมภาษณ์คณาจารย์และบุคลากรกลุ่มหนึ่งของมหาวิทยาลัยHarbin Institute of Technology พบว่าจำนวนนักศึกษาต่างชาติที่เดินทางมาศึกษา ณ มหาวิทยาลัยแห่งนี้ มีจำนวนมากขึ้นในทุกๆปีการศึกษา โดยเฉพาะในช่วง 2-3ปีที่ผ่านมา แต่เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวไม่เป็นที่เปิดเผย จึงไม่สามารถระบุตัวเลขที่แน่นอนได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงประเมินอัตราการเพิ่มขึ้นของนักศึกษาต่างชาติจากจำนวนนักเรียนในชั้นเรียนของในแต่ละปี(ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์ข้างต้น) กับภาคการศึกษาที่ผู้วิจัยไปศึกษา ผลปรากฏว่าในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาจำนวนนักศึกษาต่างชาติมีอัตราการเพิ่มขึ้นถึงปีละเกือบ 10% คือจำนวนนักเรียนในแต่ละชั้ นเรียนจะเฉลี่ยอยู่ที่ห้องละ 15 คน แต่ในภาคการศึกษาที่ผ่านมาเฉลี่ยอยู่ที่ห้องละ 19 คน โดยชั้นเรียนของผู้วิจัยเองก็มีนักเรียนรวมทั้งสิ้นถึง 22 คน

สาเหตุสำคัญที่ทำให้ฮาร์บินเป็นเมืองที่ได้รับความนิยมมาศึกษาของนักเรียนนักศึกษาต่างชาติคือฮาร์บินเป็นเมืองที่ผู้ คนมีสำเนียงชัดเจนและฟังง่ายที่สุด อีกทั้งมีค่าครองชีพที่ไม่สูงมาก

รวมไปถึงมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และสภาพอากาศที่เป็นเอกลักษณ์ ทำให้ฮาร์บินได้รับความสนใจจากชาวต่างชาติทั้งประเทศในบริเวณใกล้เคียง เช่นรัสเซีย คาซัคสถาน เกาหลี ญี่ปุ่น รวมทั้งไทย เป็นต้น หรือประเทศที่ห่างไกลออกไป เช่น อเมริกา แอลจีเรีย เอกวาดอร์ ฯลฯ ซึ่งแน่นอนว่าสิ่งที่ตามมากับนักเรียนนักศึกษาต่างชาติ นักท่องเที่ยว ตลอดจนนักลงทุนเหล่านี้ก็คือวัฒนธรรมของชาตินั้นๆไม่ว่าจะเป็น ภาษา ความเชื่อ อาหารการกิน การแต่งกาย ศิลปะและสถาปัตยกรรม

ในส่วนของวัฒนธรรมด้านภาษา สิ่งที่ผู้วิจัยได้พบเห็นคือคนฮาร์บินให้ความสนใจกับภาษารัสเซีย ภาษาเกาหลี และภาษาไทย เป็นอย่างมาก ซึ่งจากการพูดคุย สอบถามจากเจ้าของร้านอาหารและพ่อค้า แม้ค้า ริมทาง พวกเขาได้ให้เหตุผลว่าเนื่องจากชาวต่างชาติ 3 ประเทศดังกล่าวเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่สำคัญและมีจำนวนมาก ดังนั้นการที่สามารถพูดภาษาต่างๆได้ไม่มากก็น้อย จึงถือเป็นจุดขายอย่างดีต่อธุรกิจ ส่วนวัฒนธรรมความเชื่อนั้นก็เห็นได้จากศาสนสถานของแต่ละศาสนาที่ตั้งตระหง่านอยู่ภายในเมือง เช่นวัด 极乐寺 ของศาสนาพุทธ โบสถ์ 圣索菲亚大教堂 哈尔滨 ของศาสนาคริสต์ หรือมัสยิด 哈尔滨清真寺 ของศาสนาอิสลาม เป็นต้น

คนส่วนใหญ่มักจะมีทัศนคติที่ว่ามาประเทศจีน คงจะพบแต่แฟชั่นสไตล์จีน อาหารจีน สถาปัตยกรรมแบบจีน ซึ่งเดิมทีผู้วิจัยเองก็เป็นหนึ่งในกลุ่มคนที่คิดแบบนั้น หากแต่เมื่อได้มาศึกษาที่เมืองฮาร์บินแห่งนี้แล้ว ทัศนคติดังกล่าวก็เปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้ นเชิง เนื่องจากที่เมืองแห่งนี้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการแต่งกาย อาหารการกิน หรือแม้แต่ศิลปะสถาปัตยกรรมล้วนมีความหลากหลายเป็นอย่างมาก การแต่งกายของผู้คนในเมืองนี้มีทั้งสไตล์จีนแบบค่อนไปทางล้าสมัย สไตล์ K-POP ของเกาหลี การแต่งคอสเพลย์ ตามสไตล์ญี่ปุ่น หรือแนวการแต่งกายสไตล์PUNK และHIPHOPของตะวันตก เป็นต้น

อาหารการกินก็เช่นกัน ภายในเมืองมีร้านอาหารต่างชาติที่เปิดกิจการอย่างแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นร้านอาหารรัสเซีย ร้านอาหารเกาหลี ร้านอาหารมุสลิม ตลอดจนร้านอาหารไทย ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่ากลุ่มผู้บริโภคไม่จำเป็นว่าจะต้องบ ริโภคสินค้าของประเทศตนเอง แต่กลับคละเคล้าปะปนกันไป ส่วนในด้านสถาปัตยกรรมของเมืองฮาร์บินนั้น ก็ยังคงมีกลิ่นอายของวัฒนธรรม

รัสเซียเหมือนในครั้งอดีต หากแต่ได้รับการบูรณะซ่อมแซม ดัดแปลงจนเกิดเป็นสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานระหว่างศิลปะสไตล์จีนและรัสเซีย

ปัจจุบันฮาร์บิ นเป็นเมืองที่กำลังเติบโต เป็นศูนย์กลางทางด้านการปกครอง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการสื่อสารคมนาคมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางการติดต่อค้าขายกับรัสเซีย ทำให้ฮาร์บินเป็นหนึ่งเมืองสำคัญของประเทศจีนและเป็นหนึ่งเมืองสำคัญในแถบเอเชียด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีตแล้ว ฮาร์บินในปัจจุบันแทบจะไม่เหลือร่องรอยเดิมของหมู่บ้านชาวประมงเล็กๆ ที่เคยมีเพียงไม่กี่ครัวเรือนเท่านั้นที่อาศัยอยู่ หมู่บ้านที่มีวัฒนธรรมการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ประกอบอาชีพประมงเป็นหลัก ไม่มีการติดต่อกับโลกภายนอกมากนัก ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้วโดยสิ้นเชิง

จากที่กล่าวมาข้างต้น หากพิจารณาผ่านมุมมองแนวความคิด Ethnoscapes หรือการเคลื่อนย้ายผู้คน/ชาติพันธุ์ ของArjunAppadurai แล้ว จึงเป็นที่น่าสนใจว่าการเคลื่อนย้ายผู้คนเข้ามาสู่เมืองฮาร์บินในบริบทที่แตกต่างกัน ในแต่ละช่ วงเวลา ที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในหลายๆด้าน นั้นมีลักษณะเป็นอย่างไร และมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างไรในเมืองฮาร์บิน ซึ่งผู้วิจัยให้ความสนใจที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมดังกล่าวในประเด็นเรื่องอาหารการกิน เนื่องจากเป็นประเด็นที่พบเห็นได้อย่า งเด่นชัดและมีความสำคัญในฐานะจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง เช่นเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านอาหารการกินก็นำมาซึ่งการเคลื่อนย้ายในลำดับต่อไป ทั้งผู้คน วัตถุดิบ เทคโนโลยี เป็นต้น อีกทั้งประเด็นเรื่องภาษา ศาสนา ความเชื่อ และค่านิยมเป็นเรื่องที่ยากแก่การศึกษา แล ะต้องใช้ระยะเวลาในการศึกษาค่อนข้างมาก และด้วยเงื่อนไขอันจำกัดในด้านเวลาของการทำงานวิจัย ผู้วิจัยจึงขอเลือกที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในประเด็นเรื่องอาหารการกินเท่านั้น

2. จุดประสงค์ของการศึกษา

2.1. เพื่อศึกษาลักษณะการเคลื่อนย้ายผู้คนเข้ามาสู่เมืองฮาร์บินในแต่ละช่วงเวลา

2.2. เพื่อศึกษาผลของการเคลื่อนย้ายผู้คนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาหารในเมืองฮาร์บิน

3. ขอบเขตในการวิจัย

งานวิจัยชิ้นมีขอบเขตในเรื่องของเวลา โดยเลือกศึกษาเฉพาะการเคลื่อนย้ายผู้คนเข้ามาสู่เมืองฮาร์บินตั้งแต่ปี 1898 ถึงปัจจุบัน ภายใต้กรอบความคิดเรื่องการเคลื่อนย้ายผู้คน /ชาติพันธุ์ (Ethnoscapes) ของArjunAppadurai

4. วิธีดำเนินการศึกษา

เพื่อให้งานวิจัยชิ้นนี้บรรลุผลตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

4.1. **การเก็บข้อมูล**

ผู้วิจัยศึกษารวมรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งสามารถแบ่งตามประเภทของแหล่งที่มาได้ 2 ลักษณะ

4.1.1. สื่อสิ่งพิมพ์

(1) 《世界文化常识全知道》ของ 李问渠

(2) 《中国历史文化名城丛书哈尔滨》ของ 哈尔滨城市规划局编

(3) “ประตูสู่วัฒนธรรมจีน” ของ Montage Culture ; แปลไทย : วรรณภา เชื้อจีน

(4) “สังคมและวัฒนธรรมจีน” ของ ดำรงค์ ฐานดี

4.1.2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

(1) Harbin Overview : http://www.harbin.gov.cn/english.htm

4.2. ข้อมูลเบื้องต้น

4.2.1. เมืองฮาร์บิน

คำว่า ฮาร์บิน เป็นคำในภาษาแมนจู มีความหมายว่า สถานที่ตากแหจับปลามีประวัติการตั้งถิ่นฐานในบริเวณเมืองฮาร์บินสามารถย้อนหลังไปได้อย่างน้อยถึง 2,200 ปีก่อนคริสตกาล (ปลายยุคหิน) ในขณะนั้นบริเวณนี้มีชื่อเรียกว่า Pinkiang

ค.ศ.1898 : หมู่บ้านเล็กๆถูกพัฒนาและขยายเป็ นเมืองสมัยใหม่ พร้อมกับการเริ่มต้นการสร้างทางรถไฟจีนสายตะวันออก (KWZhD) โดยรัสเซีย และการขยายเส้นทางรถไฟสายทรานส์-ไซบีเรีย ซึ่งช่วยย่นระยะทางไปสู่วลาดีวอสตอคและเชื่อมโตเส้นทางไปสู่เมืองท่า Dairen (Dalnii) และฐานทัพเรือรัสเซีย Port Arthur

เดือนธันวาคม ค .ศ.1918 : ระหว่างสงครามกลางเมืองรัสเซีย กองกำลัง White Guards ของรัสเซียซึ่งเป็นฝ่ายแพ้ ได้รวมตัวกับผู้ลี้ภัย หลบหนีมายังฮาร์บิน ทำให้ฮาร์บินเป็นศูนย์กลางของผู้ลี้ภัยรัสเซียฝ่ายขาว และกลายเป็นชุมชนชาวรัสเซียที่ใหญ่ที่สุดที่อยู่นอกอาณาเขตรัสเซีย ต่อมาชาวรัสเซียเชื้อสายยิวได้ก่อตั้งชุมชนชาวยิวขึ้นในฮาร์บิน และรับเอาชาวเยอรมันเชื้อสายยิวที่หลบหนีจากนาซีเยอรมันมารวมตัวด้วย

ค.ศ.1935 : ชาวรัสเซียในฮาร์บินได้วางระบบโรงเรียนตามแบบรัสเซียขึ้น และมีการตีพิมพ์หนังสือพิมพ์และนิตยสารภาษารัสเซียวางจำหน่ายอยู่ทั่วไปในเมือง ต่อมาหลังจากที่ทางรถไฟสาย KWZhD ถูกขายให้แก่ญี่ปุ่น ฮาร์บินได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ แมนจูกัว ในอาณัติของญี่ปุ่น

ค.ศ.1950-1954 : กลุ่มชาวยุโรปที่อาศัยอยู่ในเมือง ซึ่งมีทั้งชาวรัสเซีย เยอรมัน โปแลนด์ กรีก และอื่นๆ ได้อพยพออกจากเมืองไปยังออสเตรเลีย บราซิล และสหรัฐอเมริกา บางส่วนก็ถูกส่งตัวกลับประเทศเดิม ขณะที่ชาวรัสเซียอีกหลายพันคนที่หลบหนีจากกองกำลังคอมมิวนิสต์ก่อนเกิดสงครามได้ถูกสังหารโดยทหารโซเวียต และมีอีกจำนวนมากที่ถูกส่งตัวไปยังสหภาพโซเวียต

ค.ศ.1955 : ฮาร์บินตกอยู่ภายใต้การควบคุมของสหภาพโซเวียต ซึ่งมี อำนาจเหนือภูมิภาคแถบนั้น

ค.ศ.1970 : สงครามกลางเมืองในแผ่นดินใหญ่ที่ยืดเยื้อมาตั้งแต่ในปี 1949และสิ้นสุดลงด้วยชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์ จึงได้ดำเนินนโยบายการปฏิรูปเปิดประเทศ เป็นช่วงที่ทั่วทั้งแผ่นดินจีนเริ่มมีการเข้ามาร่วมลงทุนจากต่างชาติ ซึ่งฮาร์บินก็เป็นหนึ่งเมืองในนั้น

ค.ศ.1988 : ชุมชนชาวรัสเซียเดิมมีผู้อาศัยอยู่เพียง 30 คน ซึ่งล้วนแต่เป็นผู้สูงอายุทั้งสิ้น

ค.ศ.1989-ปัจจุบัน : เมืองฮาร์บินเป็นเมืองเอกของมณฑลเฮย์หลงเจียง ทางตะวันออกเฉียงเหนือของสาธารณรัฐประชาชนจีน ตั้งอยู่ทางฝั่งใต้ของแม่น้ำซงหัว ได้รับสมญานามว่า 'ไข่มุกบนคอหงส์' เนื่องจากสัญฐานของมณฑลเหยหลงเจียงมีลักษณะคล้ายหงส์ และสมญานามอื่นๆ คือ 'มอสโกแห่งตะวันออก' หรือ 'ปารีสแห่งตะวันออก' เนื่องจากลักษณะสถาปัตยกรรมของอาคารบ้านเรือนในเมืองคล้ายกับในมอสโกหรือปารีส อีกทั้งเมืองฮาร์บินยังเป็นที่รู้จักในชื่อ 'เมืองแห่งน้ำแข็ง' เพราะมีฤดูหนาวที่ยาวนานและหนาวเย็นมาก

ฮาร์บินมีจำนวนประชากร : 9.54 ล้านคน อาศัยอยู่ในเขตเมือง 4.64 ล้านคน พื้นที่ : 53,775 ตารางกิโลเมตร เขตเมืองมีพื้นที่ 7,086 ตารางกิโลเมตร แบ่งออกเป็นเขตการปกครองย่อย เมือง ระดับเทศมณฑล และเทศมณฑล

เขตการปกครองย่อยแบ่งออกเป็น 8 เขต

1. เขตเต้าหลี่ (道里区)
2. เขตหนานกั่ง (南岗区)
3. เขตเซียงฟัง (香坊区)
4. เขตเต้าว่าย (道外区)
5. เขตซงเป่ย (松北区)

6. เขตฮูหลาน(呼兰区)

7. เขตอาเฉิง (阿城区)

8. เขตต้งหลี้ (群力区)

เมืองระดับเทศมณฑล 3 เมือง

1. เมืองซั่งจื้อ (尚志市)

2. เมืองชวงเฉิง (双城市)

3. เมืองอู่ฉาง (五常市)

เทศมณฑล

1. ฟางเจิ้ง (方正县)

2. ปิน (宾县)

3. อยีหลาน (依兰县)

4. ปาย่าน (巴彦县)

5. ทงเหอ (通河县)

6. มู่หลาน (木兰县)

7. หยานโช่ว (延寿县)

ปัจจุบันฮาร์บินเป็นเมืองอุตสาหกรรมที่กำลังเติบโต และยังเป็นศูนย์กลางทางด้านการปกครอง เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม และการสื่อสารคมนาคมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน จึงถือได้ว่าเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งของจีนและของเอเชียด้านตะวันออกเฉียงเหนือ

ทุกวันนี้ฮาร์บินยังคงมีกลิ่นอายของวัฒนธรรมรัสเซียเหมือนเมื่อครั้งในอดีตที่เคยเป็นเมืองภายใต้การควบคุมของรัสเซีย ปัจจุบันเป็นศูนย์กลางการติดต่อค้าขายกับรัสเซีย (วิกิพีเดีย, 2557: สื่อออนไลน์)

4.3. การวิเคราะห์ข้อมูล/กรอบความคิด

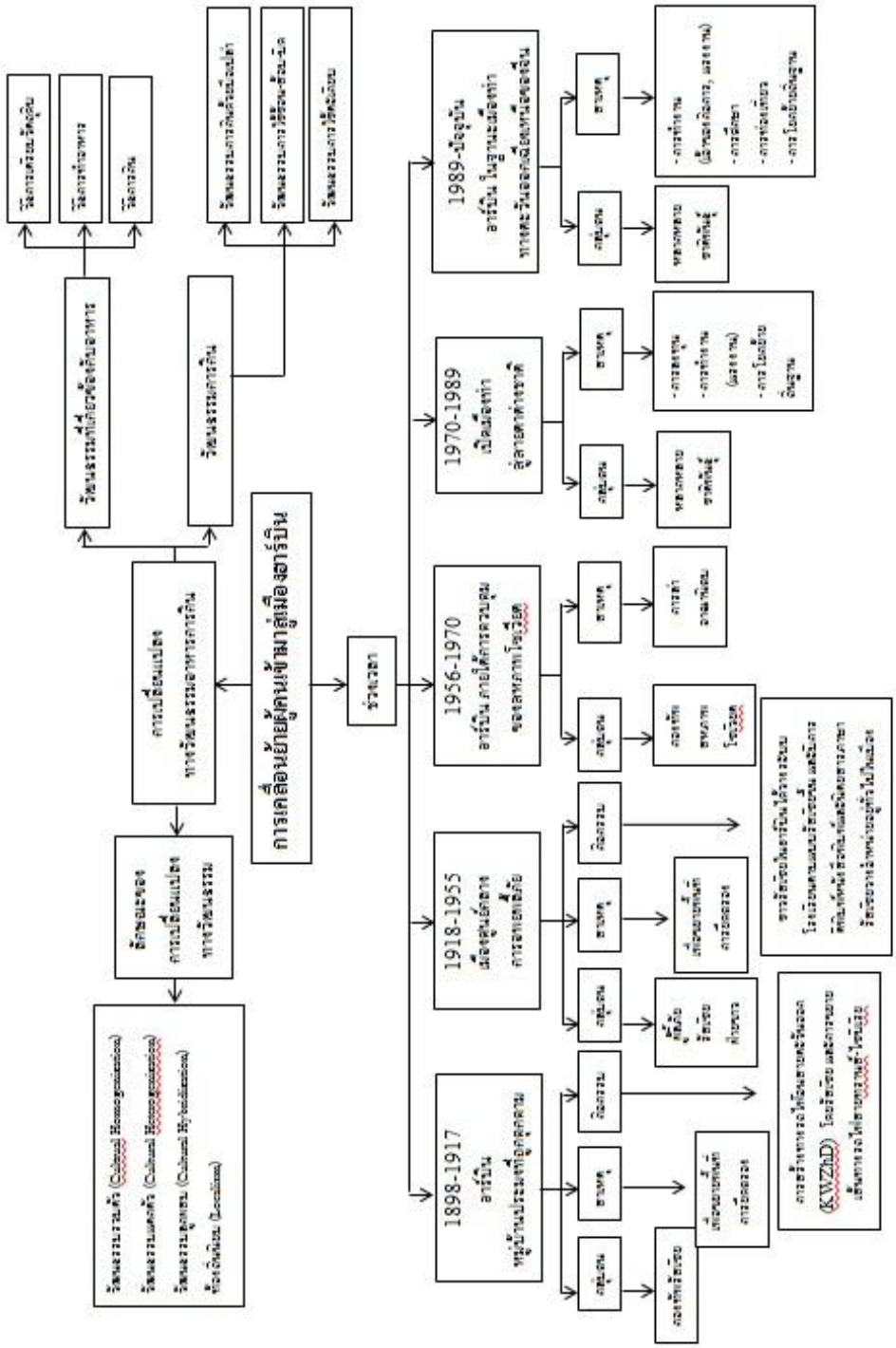

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการทำงานวิจัยชิ้นนี้ ประโยชน์ที่ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับ คือ

5.1. ทำให้ทราบถึงลักษณะการเคลื่อนย้ายผู้คนที่เข้ามาสู่เมืองฮาร์บินในแต่ละช่วงเวลา

5.2. ทำให้ทราบถึงผลของการเคลื่อนย้ายผู้คนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในเมืองฮาร์บิน

บทที่ 2

เอกสารและบทความที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การศึกษาเรื่อง "การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในฮาร์บิน " ผู้วิจัยจึงได้ค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสาร และข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการศึกษา โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดและทฤษฎี

1.1. โลกาภิวัตน์ หรือ Globalization

อรชุน อัปปาดูรัย (Arjun Appadurai) นักวิชาการพลัดถิ่นชาวอินเดีย อาจารย์สาขามานุษยวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยชิคาโก เป็นนักมานุษยวิทยาคนแรกๆที่สนใจประเด็นโลกาภิวัตน์ เจ้าของบทความชิ้นโด่งดัง “Disjuncture and difference in the global cultural economy”

อัปปาดูรัยได้ให้ความหมายของโลกาภิวัตน์จากสองมิติ คือ “มิติของวัตถุ” และ “มิติของจินตนาการ”

โลกาภิวัตน์ในมิติของวัตถุ หมายถึง การไหลและเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนรัฐ- ชาติในระดับโลกของวัตถุ รูปธรรม และนาม ธรรม คือ ผู้คน (Ethnoscapes), สื่อ (mediascapes), เทคโนโลยี (Technoscapes), อุดมการณ์ (Ideaoscapes), และทุน. แต่การไหลและเคลื่อนย้ายของวัตถุเหล่านี้มิได้เกิดขึ้นพร้อมกัน เบนเข้าหากันและข้ามพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ หากแต่ไหลและเคลื่อนย้ายต่างระดับความเร็ว ต่างแก น ต่างจุดเริ่มต้น ต่างปลายทาง และสัมพันธ์ในระดับที่ต่างกันกับโครงสร้างทางสถาบันที่แตกต่างกันในภูมิภาค ประเทศ และสังคม โลกาภิวัตน์หรือโลกที่วัตถุอยู่ในภาวะเคลื่อนย้าย จึงมิใช่โลกของความเป็นหนึ่งเดียวและกลมกลืน แต่เป็นโลกที่ผนึกด้วยภาวะไม่เท่าเทียม โลกที่ความสัมพันธ์ไม่สวมทับกันสนิท (Disjuncture) โลกแห่งความสับวนวุ่นวาย (chaos) และโลกที่สลับซับซ้อน (complexity) (Arjun Appadurai, 1996:47)

โลกาภิวัตน์ในมิติของจินตนาการ สำหรับอัปปาดูรัยแล้ว การไหลและการเคลื่อนย้ายของวัตถุข้ามพรมแดนมิใช่สิ่งใหม่ในประวัติศาสตร์สังคมมนุษย์ และจินตนาการของผู้คนเกี่ยวกับสรรพสิ่งมิใช่ประเด็นใหม่เช่นกัน อย่างไรก็ตาม เขาเห็นว่าโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นช่วงครึ่งหลังศตวรรษที่ 20 นี้ เกิดจากเงื่อนไขที่ภาพลักษณ์ในภาวะเคลื่อนย้ายและแปลงรูป ซึ่งได้มาปะทะหรือบรรจบกับผู้ คนที่อยู่ในภาวะเคลื่อนย้าย แล้วก่อรูปของจินตนาการใหม่ ที่ฝังลึกในวิถีชีวิตประจำวันของผู้คน โดยจินตนาการใหม่มิใช่จินตนาการที่เพ้อฝัน ฟุ้งซ่าน หลีกหลบจากความเป็นจริง หากแต่เป็นจินตนาการที่มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดสนามปฏิบัติการทางสังคมของผู้คน หรือเป็น “จินตนาการในฐานะที่เป็นปฏิบัติการทางสังคม ” (the imagination as a social practice) (Arjun Appadurai, 1996:31)

จินตนาการใหม่ที่เกิดจากการบรรจบกันของคนที่อยู่ในภาวะเคลื่อนย้าย (moving people) และภาพลักษณ์ที่กำลังเคลื่อนย้าย (moving images) คือ จินตนาการที่ขยายใ หญ่ ข้ามพรมแดนและเชื่อมท้องถิ่นระยะไกล เป็นจินตนาการการเป็นเครือญาติ / ชุมชน / ท้องถิ่นที่ขยายใหญ่ตัดข้ามท้องถิ่นเดิม ภูมิภาคและพรมแดนรัฐ- ชาติตามการเคลื่อนย้ายระยะไกลของผู้คน และส่งผลให้เกิดสนามความสัมพันธ์ทางสังคมใหม่ที่ขยายใหญ่ เป็นสนามความสัมพันธ์ทางสังคมระดับโลก (Arjun Appadurai, 1996:31) (บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์, 2551)

1.2. มโนทัศน์ท้องถิ่นข้ามท้องถิ่น (translocalties)

สำหรับอัปปาดูรัยแล้วกระบวนโลกาภิวัตน์มิได้ทำลายท้องถิ่น แต่เป็นเงื่อนไขสำคัญของการก่อเกิดท้องถิ่นข้ามท้องถิ่นหลายรูปแบบ เช่น

1.2.1. เขตพรมแดน ซึ่งปัจ จุบันกลายเป็นเขตที่มีการเคลื่อนย้ายหมุนเวียนของผู้คนและสินค้าที่มีความสลับซับซ้อน

1.2.2. เขตการท่องเที่ยว

1.2.3. เขตการค้าเสรี

1.2.4. ค่ายผู้อพยพหนีภัยการเมือง

1.2.5. แรงงานข้ามชาติ

1.2.6. อาณาบริเวณของผู้อพยพ

1.2.7. เครือข่ายของเมือง

โดยเฉพาะเมืองที่หลุดออกจากบริบทของรัฐ- ชาติ หรือเมืองที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การค้า การเงิน การฑูตและสื่อ ตัวอย่างของเมืองประเภทนี้ได้แก่ ฮ่องกง แวงคูเวอร์ และบรัสเซลส์ และเมืองที่เชื่อมกับเมืองอื่นอันเนื่องมาจากกระบวนโลกาภิวัตน์ และสงครามกลางเมือง เช่น ซาราเยโว เบรุต เบลฟาส และโมกาดีซู (Arjun Appadurai, Sovereignty without Territoriality: 44-45)

การเคลื่อนย้ายของผู้คน(Ethnoscapes) ทำให้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ความสมานฉันท์ และสายสัมพันธ์อื่นๆ ของผู้คนขยายใหญ่ขึ้น ความสมานฉันท์และสายสัมพันธ์ข้ามประเทศและข้ามทวีป และการเคลื่อนย้ายของผู้คนจากถิ่ นเดิมไปอยู่ในถิ่นใหม่ ทำให้คนกลุ่มนั้นสร้างท้องถิ่นขึ้นมาใหม่ในประเทศพักพิง โดยอาศัยสื่อสมัยใหม่และภาพลักษณ์ที่เกิดจากสื่อเป็นปัจจัยต่อเชื่อมกับท้องถิ่นเดิม และทำให้คนทั้งที่อยู่ท้องถิ่นเดิมและท้องถิ่นใหม่สัมพันธ์กับท้องถิ่นกับพื้นที่มากกว่าหนึ่งท้องถิ่นแ ละหนึ่งพื้นที่ และกลายเป็นท้องถิ่นข้ามท้องถิ่นระยะไกลและขยายใหญ่ตามสังคมสมัยใหม่ที่ขยายตัวขึ้น (ฐิรวุฒิ เสนาคำ, 2547:118) (บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์, 2551)

จากแนวคิดนี้จะเห็นได้ว่า “การเคลื่อนย้ายผู้คน /ชาติพันธุ์ (Ethnoscapes)” มีด้วยกันหลากหลายลักษณะ โดยมีช่ วงเวลาเป็นตัวกำหนดบริบท อีกทั้งการเคลื่อนย้ายผู้คน /ชาติพันธุ์ (Ethnoscapes)ในแต่ละลักษณะนั้น ก็ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกันออกไป ด้วยเหตุนี้จึงสามารถนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้วิเคราะห์ในจุดประสงค์ของงานวิจัยทั้ง2ข้อ คือ

(1) เพื่อศึกษาลักษณะการเคลื่อนย้ายผู้คนเข้ามาสู่เมืองฮาร์บินในแต่ละช่วงเวลา

(2) เพื่อศึกษาผลของการเคลื่อนย้ายผู้คนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาหารในเมืองฮาร์บิน

1.3. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

1.3.1. วัฒนธรรมรวมตัว (Cultrual Homogenization)

เนื่องจากโลกาภิวัตน์นำมาซึ่ง "มาตรฐาน" การยอมรับในระดับสากล จนเกิดเป็นการบีบบังคับให้เปลี่ยนตามหรือลอกเลียนด้วยความเต็มใจ เมื่อเป็นดังนี้ วัฒนธรรมท้องถิ่นจึงสูญเสียคุณค่าที่เคยมี ทำให้เกิดการแปรสภาพและเปลี่ยนไปตามกระแสความนิยมของโลก เปรียบเสมือนการหลอมละลาย อ่อนไหวไร้จุดยืนไปตามสถานการณ์ผู้สนับสนุนแนวทางดังกล่าวนี้ มีความหวังว่าการยัดเยียดวัฒนธรรมสามารถกระทำได้ ดังเช่น "รัฐนิยม" ซึ่งเคยมีใช้อยู่ในประเทศไทย ด้วยจุดมุ่งหมายให้วัฒนธรรมย่อย ค่อยๆ ลบเลือนหายไป (Sucheep kar.(นามแฝง), 2553: สื่อออนไลน์)

1.3.2. วัฒนธรรมแตกตัว (Cultural Heterogenization)

โลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการแปล กแยกระหว่างวัฒนธรรม จนยากเกินกว่าจะรอมชอมกันได้ ต่างฝ่ายต่างรักษาความบริสุทธิ์หรือวัฒนธรรม "พันธุ์แท้" ของตนเอง จนผลที่เกิดตามมาคือการปะทะถึงขั้นแตกหัก (Sucheep kar.(นามแฝง), 2553: สื่อออนไลน์)

1.3.3. วัฒนธรรมลูกผสม (Cultural Hybridization)

อีกนัยหนึ่งคือการผสมผส าน จนยากเกินกว่าจะแยกส่วนใดส่วนหนึ่งออกจากกันได้ วัฒนธรรมพันธุ์ทางมักเกิดขึ้นเสมอ หากมีการไปมาหาสู่กันรวมทั้งเมื่อติดต่อสื่อสารแบบรอมชอมถ้อยทีถ้อยอาศัย จะว่าไปแล้ว วัฒนธรรมของทุกชาติในโลกนี้ ล้วนแล้วแต่ก่อกำเนิดเกิดขึ้นได้ ด้วยการหยิบยืมแลกเปลี่ยนกันไปมาทั้ งหมดทั้งสิ้น หากไม่ภายในพวกกันเองก็ระหว่างกลุ่ม เพราะฉะนั้น ดูเหมือนว่าวัฒนธรรมพันธุ์ทางน่าจะเป็นผลลัพธ์ตามธรรมชาติมากที่สุดหากพิจารณาวัฒนธรรมของชนชาติไทยดู ก็จะรู้ว่ามีที่มาจากแอ่งอารยธรรมมากมายหลายแหล่ง (Sucheep kar.(นามแฝง), 2553: สื่อออนไลน์)

1.3.4. ท้องถิ่นนิยม (Localism)

ในขณะเดียวกันกับความพยายามที่จะทำให้โลกมีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบเดียวกัน ก็ทำให้ผู้คนเริ่มถามหาถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์เฉพาะตัวตน /ท้องถิ่น/กลุ่มชาติพันธุ์ มีความเรียกร้องในความเฉพาะเจาะจง ความเป็นท้องถิ่นพื้นบ้านพื้นเมืองแ ละความแยกย่อย (พัฒนา กิติอาษา, 2543)

1.4. วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหาร

วัฒนธรรมทางด้านอาหารมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง มีการแลกและรับเอามาจากวัฒนธรรมอื่น นำมาปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมตลอดจนรสนิยมส่วนตัวโดยมีแบบแผนตัวอย่างหนึ่งเป็นแกนหลักฐานอาหารประจำชาติ(ประหยัด สายวิเชียร, 2546)

ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวของมนุษย์ไม่ใช่ว่าจะนำมากินไดทั้งหมด สภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศเพียงแต่สร้าง แต่สิ่งใดบ้างที่มนุษย์จะสามารถนำมากินได้นั้นขึ้นอยู่กับการเรียนรู้และการถ่ายทอด(ประหยัด สายวิเชียร, 2546) นอกจากนี้อาหารที่กินยังมีความแตกต่างกันตามวิธีการอีก 3วิธี ซึ่งจะสามารถบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ด้านการกินของแต่ละวัฒนธรรมได้ ดังนี้

1.4.1. วิธีการเตรียมวัตถุดิบ

เป็นหนึ่งสิ่งที่สามารถสะท้อนวัฒนธรรมของที่นั้นๆได้ ตัวอย่างเช่น วิธีการเตรียมพืช ผัก และเนื้อสัตว์ก่อนเอาไปทำอาหาร ตามวัฒนธรรมตะวันตกจะใช้เนื้อสัตว์ขนาดใหญ่ หั่นหรือตัดเป็นชิ้นใหญ่ ส่วนในวัฒนธรรมของคนเอเชียจะหั่นหรือตัดเนื้อสัตว์เป็นชิ้นขนาดเล็กๆ ที่เป็นเช่นนี้เพราะชาวตะวันตกส่วนใหญ่ใช้มีดเป็นอุปกรณ์บนโต๊ะอาหาร การจัดการกับเนื้อชิ้นใหญ่จึงไม่ใช่เรื่องที่ยุงยากอะไร ในขณะที่ชาวตะวันออกมีอุปกรณ์บนโต๊ะอาหารเป็นของจำพวกช้อน ส้อม ตะเกียบ หรือบ้างก็ใช้มือหยิบอาหารเข้าปาก ดังนั้นการเตรียมวัตถุดิบเป็นชิ้นเล็กๆจึงสะดวกในการรับประทานมากกว่า

ส่วนในกรณีเครื่องปรุงรส อาหารทุกวัฒนธรรมจะมีเครื่องปรุงรสที่แตกต่างกันไป เช่น เครื่องปรุ งรสเค็ม บางวัฒนธรรมใช้เกลือ น้ำปลา หรือซีอิ๊วเพียงอย่างเดียว บางวัฒนธรรมก็ใช้

หลายๆผสมกัน เครื่องปรุงรสหวาน บางวัฒนธรรมใช้น้ำตาลจากอ้อย บางวัฒนธรรมใช้น้ำตาลจากมะพร้าว หรือบางวัฒนธรรมใช้สิ่งให้ความหวานอย่างอื่น เช่นน้ำผึ้ง เครื่องปรุงรส เป็นต้น

ดังนั้นการเลื อกเครื่องปรุงรสในการเตรียมทำอาหาร จึงบ่งบอกรสชาติของอาหารและรสนิยมในการกินของวัฒนธรรมต่างๆได้

1.4.2. วิธีการทำอาหาร

วิธีการทำอาหารคาว วัฒนธรรมการทำอาหารคาวของชนชาติตะวันออกและตะวันตกจะแตกต่างกัน กล่าวคือ ชาติตะวันออกจะใช้วิธีต้ม แกง ผัด นึ่ง ปิ้งและย่างเป็นหลัก ส่วนในวัฒนธรรมของตะวันตกจะใช้วิธีอบ ต้ม และเคี่ยว ระยะเวลาในการปรุงก็มีความแตกต่างเช่นกันโดยชาติตะวันตกจะให้รายละเอียดเกี่ยวกับอุณหภูมิ ในขณะที่ชาติตะวันออกมีไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัวแต่ดัดแปลงไปตามสูตรหรือความถนัด

ในกรณีอาหารหวาน วัฒนธรรมอาหารของตะวัน ตกและตะวันออกจะแตกต่างกันทั้งวิธีการปรุงและวัตถุดิบที่ใช้ อาหารหวานของวัฒนธรรมตะวันตกมักจะปรุงจากวัตถุดิบหลักคือแป้ง ไข่ มันเนย และผลไม้ วิธีส่วนใหญ่ที่ใช้ก็คือการอบ ส่วนในวัฒนธรรมตะวันอก วัตถุดิบที่ใช้ทำอาหารหวานก็มีด้วยกันหลากหลาย เช่น แป้ง ธัญพืช พืชหั ว และผลไม้ต่างๆ วิธีการปรุงก็มีทั้งการอบ การนึ่ง การต้ม และการกวน

1.4.3. วิธีการกิน

การกินเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมของคนได้ เป็นสิ่งที่น่าสนใจใคร่รู้ของคนต่างวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นสิ่งที่สามารถแสดงท่าที ความรู้สึก จารีตและธรรมเนียมปฏิบัติในการควบคุมการกิน ของคนในวัฒนธรรมนั้นได้ นอกจากนี้วิธีการกินยังเป็นคตินิยม ความเชื่อ ธรรมเนียม อันเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งนำไปสู่การออกแบบอุปกรณ์ในการกิน ขั้นตอนหรือมารยาทในการกิน ที่สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมการกินในแต่ละท้องถิ่นได้อีกด้วย

1.5. วัฒนธรรมการกิน

เมื่อวิธีการกินเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาถึงความมีวัฒนธรรมและการยอมรับให้เข้ากลุ่ม แต่การเรียนรู้ถึงวิธีการกินเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะทำให้ปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องเหมาะสม จำเป็นจะต้องเข้าใจที่มาที่ไปรวมไปถึงหลักความเชื่อ ค่านิยมที่แฝงอยู่ในวิธีหรือเครื่องมือที่ใช้กินนั้นๆ ไม่ว่าจะด้วยมือเปล่า ช้อน ส้อม มีด หรือตะเกียบ ต่างก็มีรายละเอียดมีวัฒนธรรมของตนเองไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

1.5.1. วัฒนธรรมการกินด้วยมือเปล่า

การกินด้วยมือเปล่าอาจนับได้ว่าเป็นวิธีดั้งเดิมที่สุดของมนุษย์ ก่อนที่จะมีการประดิษฐ์เครื่องมือขึ้นมาใช้นำอ าหารเข้าปาก แต่หลักฐานอ้างอิงถึงธรรมเนียมนี้กลับมีเพียงไม่มาก อาจเป็นด้วยความเรียบง่ายของการกินทำให้ไม่มีการบันทึก หรืออาจด้วยหลายสังคมดำเนินผ่านพ้นเข้าสู่ยุคที่มีเครื่องมือในการกินทำให้ละเลยและเห็นว่าการกินด้วยมือเปล่าแสดงถึงความล้าหลัง

1.5.2. วัฒนธรรมช้อน-ส้อม-มีด

ช้อน เป็นเครื่องมือชิ้นสำคัญชิ้นหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในที่ต่างๆทั่วโลก อีกทั้งมีรูปลักษณะแตกต่างกันไป ตามความเหมาะสมกับอาหารที่ใช้ ผู้ที่ใช้ เมื่อย้อนอดีตพิจารณาถึงที่มาจะพบว่าช้อนประดิษฐ์มานานนับหมื่นปี

ส้อม ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์มายาว นาน เมื่อมีการขุดพบเครื่องมือชิ้นหนึ่งทำด้วยกระดูก มีลักษณะคล้ายส้อม ในแหล่งอารยธรรมโบราณบริเวณลุ่มน้ำเหลืองประเทศจีน มีอายุราว 2400-1900 ปีก่อนคริสตกาล เชื่อว่าเป็นส้อมที่เก่าแก่ที่สุดในโลก

มีด แม้มนุษย์จะประดิษฐ์ขึ้นมานานนับพันปี ตั้งแต่ยุคหิน แต่มีดที่ออ กแบบมาเพื่อใช้บนโต๊ะอาหารนั้น

1.5.3. วัฒนธรรมตะเกียบ

ตะเกียบหนึ่งในเครื่องมือบนโต๊ะอาหารที่เก่าแก่และยาวนานที่สุดชิ้นหนึ่งของโลก คนจีนเรียกตะเกียบว่า 筷子(kuai zi) มีการตั้งสมมุติฐานหลายอย่างเกี่ยวกับสาเหตุที่คนจีนคิดประดิษฐ์

ตะเกียบ โดยประเด็นที่มีการกล่าวถึงมากที่สุดคือในอดีตแหล่งเชื้อเพลิงอย่างไม้ฟืนเป็นสิ่งที่หายาก และมีราคาแพง ดังนั้นในการประกอบอาหารจึงจำเป็นต้องตัดหรือหั่นวัตถุดิบให้เป็นชิ้นเล็กเพื่อให้สุกง่ายและเป็นการประหยัดเชื้อเพลิง เมื่ออาหารมีขนาดเล็กตะเกียบจึงเป็นเครื่องมือที่เหมาะสมในการใช้นำอาหารเข้าปาก

ตะเกียบได้ถูกเผยแพร่จากแผ่นดินจีนไปสู่ดินแดนใกล้เคียงโดยผ่านทางการค้าและการเมือง ทำให้ตะเกียบมีรูปร่างที่ถูกดัดแปลงไปตามความนิยมของดินแดนต่างๆ ทั้งจะเป็นขนาด วัสดุ และลวดลาย รวมไปถึงวิธีการใช้(การจับ) ก็มีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่(พิสิทธิ์ ธงพุดซา, 2554)

จากแนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทั้ง 4 ลักษณะข้างต้น รวมไปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหาร และวัฒนธรรมการกินนั้น สามารถนำมาใช้วิเคราะห์จุดประสงค์ของงานวิจัยในข้อที่2 คือการศึกษาผลของการเคลื่อนย้ายผู้คนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาหารในเมืองฮาร์บิน เพื่อให้ได้คำตอบว่าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในประเด็นดังกล่าวสุดท้ายแล้วมีลักษณะเป็นอย่างไร และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นความเปลี่ยนแปลงในด้านใดบ้าง

2. บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทำงานวิจัยผู้วิจัยได้ศึกษาบทความและงานวิจัยที่มีลักษณะใกล้ เคียงหรือสอดคล้องกับประเด็นของงานวิจัยชิ้นนี้ อันได้แก่

2.1. บทความ “ความเป็นไทยในญี่ปุ่น” นายปิยะ ประภัส

บทความนี้ผมอยากจะเล่าถึงเรื่องความเป็นไทยในญี่ปุ่นให้ผู้อ่านได้ฟังกันดู เพราะผมก็เป็นคนหนึ่งที่เมื่อมาญี่ปุ่นแรก ๆ แล้วก็อดแปลกใจไม่ได้ว่า ทำไมความเป็นไทยถึงได้รับความนิยมมากในญี่ปุ่น ไม่ว่าจะเป็น อาหารไทย ภาษาไทย วัฒนธรรมไทย รวมไปถึงหนังไทย และเทศกาลไทย ๆ ที่จัดขึ้นในแต่ละปี ล้วนแล้วแต่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากคนญี่ปุ่น

อันดับแรกว่ากันด้วยเรื่องที่สามารถพบเห็นกันได้ง่ายกับความเป็นไทยในญี่ ปุ่น ซึ่งนั่นก็คือเรื่องของอาหารไทย สำหรับตัวผมอาศัยอยู่ในโตเกียวสัมผัสได้ว่า อาหารไทยนั้นหาทานได้ง่ายมาก

เพราะมีร้านอาหารไทยให้เลือกอยู่มากมาย แล้วก็มีหลากหลายรูปแบบของร้านอาหารไทยให้เลือกด้วย เช่น ร้านอาหารไทยสไตล์แบบภัตตาคาร ร้านอาหารไทยแบบฟาสต์ฟู้ด หรือ อร้านอาหารไทยแบบมีคาราโอเกะ ซึ่งร้านอาหารเหล่านี้นั้น ไม่ได้มีแต่ลูกค้าคนไทยเป็นหลักแต่กลับมีลูกค้าชาวญี่ปุ่นอุดหนุนอย่างคับคั่ง แม้แต่ร้านอาหารไทยคาราโอเกะ เรายังเห็นคนญี่ปุ่นนั่งร้องเพลงไทย ให้เราทึ่งในความสามารถ ซึ่งสามารถพบเห็นภาพเหล่านี้ได้ง่ายมาก

เรื่องถัดมาที่เห็นจะไม่แพ้เรื่องของอาหารไทย ก็คือ เรื่องของภาษาไทยนั่นเอง คนญี่ปุ่นเรียนภาษาไทยกันเยอะมาก โรงเรียนสอนภาษาต่างชาติหลาย ๆ แห่ง ได้รวมหลักสูตรภาษาไทยไว้ด้วย ผมเองก็เคยถามคนญี่ปุ่น ว่าทำไมถึงเรียนภาษาไทย ก็มีอยู่หลายคำตอบที่เคยได้ยินมาเช่น ชอบเมืองไทย เคยไปทำงานเมืองไทย หรือบางคนเรียนเพื่ออยากไปทำงานที่เมืองไทยก็ยังมี และอีกส่วนหนึ่งคือเพื่อประกอบกิจการสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีจำนวนมากขึ้นทุกวัน นี่อาจจะเป็นอีกเหตุผลหนึ่งก็ได้ที่ทำให้ ไม่ว่าจะเป็นเพลงไทย หรือหนังไทย ได้รับความนิยมจากคนญี่ปุ่น

นอกจากนี้ยังสามารถสัมผัสบรรยากาศงานเทศกาลแบบไทยๆได้บ่อยอีกด้วยเพราะที่นี่จะมีการจัดงานเทศกาลตามช่วงต่างๆ เช่น เทศกาลงานลอยกระทง งานสงกรานต์ งานอาหารไทย เป็นต้น ซึ่งการจัดงานในแต่ละปีก็ได้รับการตอบรับทั้งจากคนไทยในญี่ปุ่นและคนญี่ปุ่นเองอย่างล้นหลาม ซึ่ งการจัดงานเทศกาลเหล่านี้สำหรับคนญี่ปุ่นที่มีความสนใจในประเทศไทยแล้วถือเป็นโอกาสอันดีที่พวกเขาจะได้สัมผัสกับความเป็นไทย และได้ใช้ภาษาไทยพูดคุยกับคนไทยจริง

ความเป็นไทยในญี่ปุ่นยังไม่หมดเพียงเท่านี้ นอกจากอาหาร ภาษา และเทศกาลของไทยที่คนญี่ปุ่นให้ความสนใจแล้ ว ยังพบว่าขนบธรรมเนียมประเพณีไทยก็ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากด้วยเช่นกัน เช่นการรำไทย หรือแกะสลักผักผลไม้แบบไทย เป็นต้น กระทั่งมีโรงเรียนสอนรำไทย ทำอาหารไทย และการแกะสลักผักผลไม้แบบไทยๆ ฯลฯ เกิดขึ้นในญี่ปุ่น

สรุปโดยรวมแล้วผมคิดว่าความเป็นไทยในญี่ปุ่นนั้น นับวันจะมีแต่ขยายตัวและได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อยๆ เช่นเดียวกับการเข้ามาของคนไทยสู่ดินแดนอาทิตย์อุทัยแห่งนี้ในที่สุดแล้วเราเป็นคนไทยเองก็อดภูมิใจในความเป็นไทยไม่ได้เหมือนกัน

2.2. บทความ “วิถีการบริโภคอาหารกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ เขตนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว” ของกีรติพร จูตะวิริยะ / คำยิน สานยาวง / คำพอน อินทิพอน

บทความนี้พัฒนาจากงานวิจัยเรื่อง “วิถีการบริโภคปลาแดกของคนรุ่นใหม่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว : กรณีศึกษาในเขตนครหลวงเวียงจันทน์ ” ภายใต้ความร่วมมือวิจัยระหว่างศูนย์วิจัยพหุลักษณ์สังคมลุ่มน้ำโขง ร่วมกับ National University of Laos สนับสนุนทุนวิจัยโดยศูนย์วิจัยพหุลักษณ์สังคมลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น นี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อสะท้อนความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในวิถีการบริโภคอาหารพื้นบ้านของคนรุ่นใหม่ในเขตนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ซึ่งมีแนวโน้มของการรับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในยุคโลกาภิวัตน์

จากการศึกษาพบว่า คนรุ่นใหม่มีการสร้างชุดความรู้ รูปแบบ และทัศนคติการบริโภคอาหารพื้นบ้านที่เปลี่ยนแปลงไปจากรุ่นบรรพบุรุษของตน และเกิดการปรับเปลี่ยนวิถีในการบริโภคไปตามกระแสแห่งสังคมสมัยใหม่ โดยมีการบริโภคที่ถูกสุขลักษณะมากขึ้น แต่ลดปริมาณมื้อในการบริโภคอาหารพื้นบ้านลงไป อีกทั้งมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการกินในรูปแบบการผสมผสาน (hybridization) กับอาหารพื้นถิ่นในรูปแบบใหม่ให้เกิดขึ้น และมีการขยายตัวออ กไปยังกลุ่มผู้บริโภคอื่นในวงกว้างอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นการปรับกระบวนทัศน์ใหม่ของการเปลี่ยนแปลงปรับตัวในการดำรงอยู่รวมกันอย่างต่อเนื่องระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับภาวะความทันสมัย (modernity) ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

วิถีการบริโภคอาหารถือเป็นบริบททางสังคมและวัฒน ธรรมชิ้นสำคัญในการเรียนรู้และทำความเข้าใจเรื่องราวความเป็นอยู่ของผู้คนในมิติทางสังคมวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ รวมถึงการเปิดกระบวนทัศน์ในการทำความเข้าใจต่อองค์ความรู้แห่งความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม และวิธีคิดแห่งการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ซึ่งแต่ละท้อ งถิ่นล้วนมีวัฒนธรรมในการกินการอยู่แตกต่างกันไปตามเส้นทางแห่งวิถีการดำรงชีพของตนในแต่ละยุคสมัยอย่างมีพลวัต

สปป.ลาว เป็นประเทศในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง แหล่งรวมแห่งขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ยาวนาน และวัฒนธรรมการกินการอยู่แบบพื้ นเมือง

เฉพาะถิ่น ซึ่งหลอมรวมกันเป็นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน “วิถีการบริโภคอาหาร” เป็นหนึ่งในวัฒนธรรมพื้นถิ่นอันเป็นที่รับรู้และสัมผัสได้ถึงองค์ความรู้ในท้องถิ่นที่สืบสานส่งต่อทางด้านสังคมวัฒนธรรม และเศรษฐกิจในทุกระดับชั้นของ คนลาว ซึ่งยังคงดำเนินมาอย่างต่อเนื่องและพัฒนาภูมิความรู้ให้แก่กันมาเนิ่นนานรุ่นแล้วรุ่นเล่า จนกระทั่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจแห่งยุคโลกาภิวัตน์คืบคลานเข้ามาในประเทศ การปรากฏตัวมากขึ้นในประชาคมโลกของลาวเปิดช่องทางให้กระแสโลกาภิวัตน์ก้าวเข้ามามีบทบา ทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคมเศรษฐกิจในชุมชน ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตในการกินการอยู่ของผู้คนในพื้นที่ การค้าข้ามพรมแดน การย้ายถิ่นฐาน การเคลื่อนย้ายทุน และการลงทุนข้ามชาติหลั่งไหลเข้ามาในลาวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้การเคลื่อนไหลเข้ามาของบรรษัทข้ามชาติส่ง ผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม การเมือง และวัฒนธรรม รวมถึงรูปแบบการยังชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่านิยม ความเชื่อ และการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การเปิดตัวของโครงการเพื่อการพัฒนาข้ามชาติขนาดใหญ่และการลงทุนทางการค้าข้ามชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายทุนทางธุรกิจ ผู้ประกอบการร้านค้า และธุรกิจบริการจากทั่วทุกมุมโลกทำหน้าที่เป็นตัวเร่งให้ “โลกาภิวัตน์ ”ดำเนินกระบวนการได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในนครเวียงจันทน์ เมืองหลวงของสปป .ลาว อันเป็นพื้นที่ในการปฏิบัติการก่อกำเนิดและศูนย์กลางในการรับและส่งต่อแห่งกระบวนการโลกาภิวัตน์ที่สำคัญย้ายทุน และการลงทุนข้ามชาติหลั่งไหลเข้ามาในลาวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้การเคลื่อนไหลเข้ามาของบรรษัทข้ามชาติส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม รวมถึงการดำรงอยู่ของวัฒนธ รรมท้องถิ่น รูปแบบการยังชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่านิยม ความเชื่อ และการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การเปิดตัวของโครงการเพื่อการพัฒนาข้ามชาติขนาดใหญ่และการลงทุนทางการค้าข้ามชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายทุนทางธุรกิจ ผู้ประกอบการร้านค้า และธุรกิจบริการจากทั่วทุกมุมโลกทำหน้าที่เป็นตัวเร่งให้ “โลกาภิวัตน์”ดำเนินกระบวนการได้รวดเร็วยิ่งขึ้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในนครเวียงจันทน์ เมืองหลวงของสปป . ลาว อันเป็นพื้นที่ในการปฏิบัติการก่อกำเนิดและศูนย์กลางในการรับและส่งต่อแห่งกระบวนการโลกาภิวัตน์ที่สำคัญ

จะเห็นว่า คนรุ่นใหม่ยังทำหน้าที่ช่วยเหลือพ่อแม่ในการประกอบอาหารมาโดยตลอด และสามารถปรุงแต่งอาหารได้หลายประเภท แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปสู่การบริโภคจากภายนอกแต่ยังคงพึ่งพิงการผลิตจากภายในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังพบว่าคนรุ่นใหม่ในเขตนครหลวงเวียงจันทน์มีการสร้างชุดความรู้ รูปแบบและทัศนคติการบริโภคอาหารพื้นบ้านที่เปลี่ยนแปลงไปจากรุ่นบรรพบุรุษของตน โดยมีการบริโภคที่ถูกสุขลักษณะมากขึ้น อีกทั้งมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการกินในรูปแบบการผสมผสาน (hybridization) กับอาหารพื้นถิ่นในรูปแบบใหม่ให้เกิดขึ้น และมีแนวโน้มในการขยายตัวออกไปยังกลุ่มผู้บริโภคอื่นในวงกว้างอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นการปรับกระบวนทัศน์ใหม่ของการเปลี่ยนแปลงปรับตัวในการดำรงอยู่ รวมกันอย่างต่อเนื่องระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับภาวะความทันสมัย (Jutaviriya, 2010; Sritanyarat, 2010a, 2010b) จากการขยายตัวที่รวดเร็วของตลาดการค้าเสรีภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในสปป.ลาว

จากบทความและงานวิจัยที่ยกมาข้างต้น ทำให้เห็นถึงการเคลื่อนย้ายผู้คนเข้ามาสู่พื้นที่ในช่วงเวลาและบริบทที่แตกต่างกันไป แล้วก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง หรือเกิดขึ้นในหลายๆทางพร้อมกัน ผู้วิจัยได้จึงได้หยิบยกประเด็นลักษณะและผลของการเคลื่อนย้ายผู้คนที่ปรากฏในบทความและงานวิจัยข้างต้น มาเป็นแนวทางในการศึกษาและนำมาประกอบในการคิดวิเคราะห์ เพื่อขยายผลการศึกษาให้บรรลุตามจุดประสงค์ทั้ง 2 ข้อ ของงานวิจัยชิ้นนี้คือเพื่อศึกษาลักษณะการเคลื่อนย้ายผู้คนเข้ามาสู่เมืองฮาร์บินในแต่ละช่วงเวลา และเพื่อศึกษาผลของการเคลื่อนย้ายผู้คนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาหารในเมืองฮาร์บิน

บทที่ 3

การเปลี่ยนแปลงของเมืองฮาร์บิน

ตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสต ร์ของเมืองฮาร์บินตั้งอยู่ที่พิกัดลองจิจูด 125°42'-130°10' ตะวันออก ละติจูด 44°04'-46°40'เหนือ ฮาร์บินเป็นเมืองเอกของมณฑลเฮยหลงเจียงที่อยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือสุดของประเทศจีน ซึ่งเรียกว่า “ดินแดนแมนจูเรีย หรือ เขตแมนจูเรีย ” มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศอื่น คือทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือจรดทิศตะวันออกเฉียงเหนือติดกับประเทศรัสเซีย ทิศตะวันออกเฉียงใต้ติดกับประเทศเกาหลี และถัดจากประเทศรัสเซียและเกาหลีออกไปทางทิศตะวันออกเป็นประเทศญี่ปุ่น ด้วยลักษณะความสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์ที่กล่าวมานี้ ทำให้การเดินทางเคลื่อนย้ายเข้ามา ยังประเทศจีนของทั้ง 3ชาติรัสเซีย ญี่ปุ่น และเกาหลี จะต้องใช้เส้นทางตัดผ่านมณฑลเฮยหลงเจียงเท่านั้น และเนื่องด้วยเมืองฮาร์บินเป็นเมืองที่มีความสำคัญทั้งในฐานะเป็นเมืองเอกของมณฑล และเป็นเมืองศูนย์กลางการปกครองทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน ดังนั้นการเข้ามาในมณ ฑลเฮยหลงเจียงของทั้ง 3ชาติดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการสงครามหรือการติดต่อค้าขาย ล้วนแต่มีเมืองฮาร์บินเป็นจุดหมายหลักแห่งแรก

ภาพที่1 แผนที่แสดงความสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์

ที่มา : https://www.worldtimeline.com/linkk2?ryh/geography/map of Europe and Asia

เดิมทีพื้นที่บริเวณเมืองฮาร์บินเป็นดินแดนว่างเปล่า ยังไม่มีประเทศใดอ้างสิทธิ์ครอบครอง และยังไม่ปรากฏชื่อ “ฮาร์บิน” ประวัติศาสตร์ของดินแดนแถบนี้เริ่มต้นขึ้นเมื่อราว 22,000ปีก่อนในสมัยปลายยุคหินมีบันทึกไว้ว่าชื่อดินแดน Pinkiang ได้ปรากฏหลักฐานการดำรงชีวิตของมนุษย์ในบริเวณนี้ ต่อมาเมื่อประมาณ 5,000ปีก่อนดินแดนแถบนี้ก็เข้าสู่ยุคหินใหม่ และเมื่อ 3,000ปีก่อนในสมัยปลายราชวงศ์ซางก็เข้าสู่ยุคสำริด ดินแดนแห่งนี้จึงถือได้ว่าเป็นดินแดนที่มีอารยธรรมโบราณที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่ง

ในช่วงศตวรร ษที่10 ตรงกับยุคห้าราชวงศ์สิบอาณาจักรของจีน พื้นที่บริเวณนี้เป็นที่ตั้งอาณาจักรเหลียวของพวกชนเผ่าชีตาน ชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่รวมกันในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน ใช้ระบบการปกครองแบบชาวฮั่นและประดิษฐ์อักษรขึ้นใช้เอง มีการพัฒนาบ้านเมืองและกองกำลังทหารให้เข้มแข็งขึ้นตามลำดับ ถัดลงมาจากที่ตั้งของอาณาจักรเหลียวบริเวณเทือกเขาฉางไป๋ซันและลุ่มแม่น้ำเฮยหลงเจียงก็เป็นที่อยู่อาศัยของอีกชนเผ่าหนึ่ง คือชนเผ่านี่ว์เจิน ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของพวกแมนจู เป็นชนเผ่าที่อยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรเหลียว แต่ต่อมาในปี ค.ศ. 1114 ขณะที่อาณาจักรเหลียวเริ่มอ่อนแอลง หว่านเอี๋ยน อกูดา หัวหน้าเผ่าหนี่ว์เจินได้นำกำลังเข้าต่อสู้แย่งชิงอำนาจและชัยชนะเหนือชนเผ่าชีตาน สามารถล้มราชวงศ์เหลียวได้สำเร็จ จากนั้นก็รวบรวมชนเผ่าหนี่ว์เจินที่แยกเป็นกลุ่มๆทั้งหลายเข้าเป็นปึกแผ่นและสร้างอาณาจักรจินที่บริเวณเขตชายแดนมณฑลเฮยหลงเจียงและจี๋หลิน

ในปี ค.ศ.1115 หว่านเอี๋ยน อกูดา ได้ตั้งเมืองหลวงขึ้นที่เมืองซางจิงฮุ่ยหนิง (เขตอาเฉิงของเมืองฮาร์บินในปัจจุบัน) และสถาปนาราชวงศ์จินขึ้นพร้อมแต่งตั้งตนเองขึ้นเป็นปฐมกษัตริย์ของราชวงศ์ พระนามว่า จักรพรรดิจิน ไท่จู่ หลังจากนั้นพระองค์ทรงครองราชย์ได้เพียง 8ปีก็เสด็จสวรรคต พระศพถูกฝังไว้ที่สุสานทางตอนใต้ลงไป2กิโลเมตรของเมือง เป็นที่รู้จักกันในชื่อ “สุสานจักรพรรดิจินไท่จู ” และต่อมาก็ได้ฝังพระศพของจักรพรรดิองค์ถัดๆมาอีก 3รุ่นไว้ที่นี่เช่นกัน ซึ่งภายหลังได้ทำการบูรณะแ ละเปลี่ยนชื่อเป็น “วัดไท่จู่” หรือ “วัดอกูดา” กระทั่งปีค.ศ. 1981 รัฐบาลเฮยหลงเจียงได้ประกาศให้สุสานแห่งนี้อยู่ในการดูแลของหน่วยงานคุ้มครองโบราณสถานและวัตถุระดับมณฑล เนื่องจากเป็นสุสานจักรพรรดิราชวงศ์จินที่เก่าแก่ที่สุดที่ยังเหลืออยู่ ทำให้สุสานแห่งนี้จึงเป็นศูนย์กลางแหล่งประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งของชาวฮาร์บินในปัจจุบัน

ภาพที่2 รูปปั้นจักรพรรดิจินไท่จู ที่พิพิธภัณฑ์ราชวงศ์จิน
ที่มา : http://baike.baidu.com/culture/harbin/lishi

ในปีค.ศ.1127 จักรพรรดิจินไท่จง จักรพรรดิลำดับที่2ของราชวงศ์จิน ได้บุกเข้าตีเมืองเปียนจิง(เมืองไคฟง มณฑลเหอหนันในปัจจุบัน)ราชธานีของราชวงศ์ซ่งเหนือเป็นที่สำเร็จ และในปีค .ศ. 1214 จึงได้สถาปนาเมืองเปียนจิงเป็นราชธานีใหม่ของราชวงศ์จิน กระทั่งในปี ค.ศ. 1234 ปลายสมัยราชวงศ์จินได้ถูกมองโกลนำกำลังทหารเข้ายึดเมืองไคฟงจึงนำไปสู่ การล่มสลายในที่สุด ภายหลังจากที่ราชวงศ์จินย้ายราชธานีออกจากเมืองซางจิงสู่ยหนิงและล่มสลายลงไปแล้ว ดินแดนบริเวณนี้ก็ถูกปล่อยทิ้งไว้ไม่มีผู้ใดมาครอบครอง พระราชวังและสิ่งก่อสร้างต่างๆในสมัยเมื่อครั้งยังเป็นเมืองหลวงของราชวงศ์จินก็กลายเป็นซากปรักหักพัง ซึ่งซากปรักหักพังเหล่านี้ภายหลังได้ถูกค้นพบและรวมรวมจัดตั้งขึ้นเป็นพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ราชวงศ์จิน

ต่อมาในปีค .ศ.1600 พวกแมนจูได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานป้อมปราการในบริเวณนี้ และค่อยๆรวบรวมกำลังพลขึ้น ภายใต้การนำของผู้นำตระกูลอ้ายซินเจว๋หลัว “นู่เอ๋อร์ฮาชื่อ” ซึ่งสืบเชื้อสายมากจากราชวงศ์จิน เพื่อเข้าโค่นล้มราชวงศ์หมิงที่ปกครองจีนแผ่นดินใหญ่อยู่ในขณะนั้น เพราะเห็นความอ่อนแอของราชวงศ์หมิงในการปกครองแผ่นดินที่บรรพบุรุษของตนเคยสร้างมา นู่เอ๋อร์ฮาชื่อใช้เวลาทั้งสิ้น9ปีในการตั้งกองกำลัง และสถาปนารัฐแมนจูขึ้นพร้อมแต่งตั้งตนเองขึ้นเป็นจักรพรรดิองค์แรก หลังจากขึ้นครองราชย์พระองค์ก็เร่งสร้างความแข็งแกร่งภายในรัฐ กระทั่งในปีค.ศ.1625 ก็ได้ย้ายเมืองหลวงลงไปยังเมืองเสิ่นหยางและในปีเดียวกันก็เสด็จสวรรคตลงเพราะทรงได้รับบาดเจ็บจากการรบกับแม่ทัพหมิง ซึ่งต่อมาในปีค .ศ.1636 จักรพรรดิไท่จง หรื อ จักรพรรดิหวงไท่จี๋ จักรพรรดิอันดับที่ 2ของรัฐแมนจู ทรงมีชัยชนะเหนือมองโกลในคาบสมุทรเกาหลี และทรงเปลี่ยน

ชื่อ “รัฐแมนจู” เป็น “อาณาจักรต้าชิง ” ครอบครองพื้นที่ลุ่มแม่น้ำอาร์มู (มณฑลเฮยหลงเจียงในปัจจุบัน) กระทั่งในปีค .ศ.1644 ก็ทรงเข้ายึดกรุงปักกิ่งซึ่งเป็นราชธานีของราชวงศ์ หมิงได้เป็นที่สำเร็จ จึงสถาปนา “ราชวงศ์ชิง” ขึ้นครองราชย์ในจีนแผ่นดินใหญ่

ในปีค .ศ.1800 ตั้งแต่ที่รัฐแมนจูหรือราชวงศ์ชิงเคลื่อนพลออกจากเมืองซางจิงฮุ่ยหนิง ประชากรส่วนใหญ่ทั้งชาวชนเผ่าจินที่เป็นผู้อาศัยอยู่ดั้งเดิม และพวกแมนจูที่เดินทางเข้ามาภายหลังต่างทยอยอพยพกันออกไปยังเมืองต่างๆ กระทั่งเหลือเพียง 10หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรรวมประมาณ 30,000คนเท่านั้นที่ยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณนี้ มีการดำรงชีวิตเป็นไปอย่างเรียบง่าย อาศัยทำการเกษตรและการประมงเป็นหลัก ซึ่งถือเป็นอีกช่วงเวลาหนึ่งที่ดินแดนแห่งนี้ไร้ซึ่งผู้ปกครอง เป็นอาณาจักรนอกสายตาของจีนแผ่นดินใหญ่

ในปีค .ศ.1898 การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของดินแดนแห่งนี้ก็ได้เกิดขึ้น เมื่อจักรวรรดิรัสเซียต้องการขยายเส้นทางเพื่อการคมนาคม ของกองทัพและการขนส่งสินค้า โดยวางแผนการก่อสร้างทางรถไฟ3เส้นทางหลักคือ

- เส้นทางแรกทางรถไฟสายทรานส์- ไซบีเรีย เส้นทางจากกรุงมอสโกถึงเมืองวลาดิวอสตอค ตัดผ่านเฉพาะภายในประเทศรัสเซียตลอดสาย
- เส้นทางที่สองคือทางรถไฟสายทรานส์มองโกลเลีย เส้นทางตัดจากทางรถไฟสายทรานส์-ไซบีเรียบริเวณทะเลสาบไบคาล เมืองอูลันอูเดประเทศรัสเซีย ผ่านเข้ามองโกลเลียในเมืองอูลานบาตาร์มุ่งหน้าสู่กรุงปักกิ่ง
- และเส้นทางที่สามคือทางรถไฟสายทรานส์- แมนจูเรียเส้นทางตัดจากทางรถไฟสายทรานส์-ไซบีเรียบริเวณเมืองชีตาประเทศรัสเซีย ผ่านมณฑลเฮยหลงเจียง แล้วแยกออกเป็นอีกสองเส้นทางย่อยคือมุ่งหน้าสู่เมืองวลาดิวอสตอคกับหักลงใต้สู่กรุงปักกิ่ง

ภาพที่3 เส้นทางรถไฟสายทรานส์ไซบีเรีย

ที่มา : http://www.myfirstbrain.com/main_view.aspx?ID=94214

ดังนั้นจักรวรรดิรัสเซียจึงได้ขอเช่าพื้นที่บริหารจากราชวงศ์ชิงตั้งแต่มณฑลเฮยหลงเจียงยาวลงมาถึงเขตพอร์ตอาเธอร์(เขตลวี่ชุนเกา เมืองต้าเหลียน มณฑลเหลียวหนิงในปัจจุบัน) เพื่อก่อสร้างทางรถไฟสายดังกล่าว ทันทีที่ราชวงศ์ชิงตอบรับการเจรจากองทัพและวิศวกรรถไฟชาวรัสเซีย จำนวนหลายหมื่นพร้อมด้วยเครื่องจักรเทคโนโลยีสมัยใหม่ก็ได้เดินทางเข้ามายังมณฑลเฮยหลงเจียงลงมาถึงเมืองฉางจิงสุ่ยหนิงและเลือกพื้นที่บริเวณนี้เป็นสถานีหยุดของทางรถไฟสายทรานส์-แมนจูเรีย พร้อมทั้งขนานนามดินแดนแห่งใหม่ว่า “ฮาร์บิน” มีความหมายว่าสถานที่ตากแหจับปลา การก่อสร้างดำเนินไปอย่างต่อเนื่องทางรถไฟสายทรานส์- แมนจูเรียส่วนที่อยู่ในประเทศจีนคนจีนเรียกว่า “รถไฟสายจีนตะวันออก ” ซึ่งมีเมืองฮาร์บินเป็นจุดศูนย์กลาง การเข้ามาของอุตสาหกรรมรถไฟนี้ทำให้ฮาร์บินถูกยกระดับให้เป็นเมืองทันสมัย

กระทั่งในปีค .ศ.1903การก่อสร้างก็ แล้วเสร็จ ซึ่งเป็นขณะเดียวกันกับที่กรุงปักกิ่งเกิดเหตุจลาจลจากกลุ่ม “กบฏนักมวย” ทำให้ญี่ปุ่นที่มีอำนาจอยู่ในแผ่นดินจีนในช่วงเวลานั้นจึงจัดตั้งกองกำลังพันธมิตรแปดชาติขึ้นเพื่อต่อต้านกลุ่มกบฏและรัสเซียก็เป็นหนึ่งในชาติที่ต้องไปเข้าร่วม หลังเหตุจลาจลสงบลงแต่ล ะชาติก็ถอนกำลังออกไปเว้นแต่รัสเซียที่ยังคงปักหลักอยู่ที่บริเวณแถบแมนจูเรียโดยไม่มีทีท่าว่าจะถอนกำลังออกแต่อย่างใดมิหนาซ้ำรัสเซียยังยื่นข้อเสนอขอครอบครองคาบสมุทรเกาหลีกับฝ่ายประเทศญี่ปุ่น เป็นเหตุให้ในปีค .ศ.1904ญี่ปุ่นจึงสินใจเปิดฉากสงครามกับ

ประเทศรัสเซียบริเวณพอร์ตอาเธอร์ ซึ่งรัสเซียใช้ฮาร์บินเป็นฐานปฏิบัติการทางการทหาร ในปีค .ศ. 1905สงครามจบลงด้วยชัยชนะของญี่ปุ่นทำให้รัสเซียเสื่อมอำนาจลงในแถบภูมิภาคนั้นทันทีและจำเป็นต้องถอนกำลังออกจากประเทศจีนทั้งหมด รถไฟสายจีนตะวันออกก็ถูกขายให้กับญี่ปุ่นเป็นเจ้าของแทนเช่นกัน

ปลายปีค.ศ.1905 หลังจากที่รัสเซียเสื่อมอำนาจลง ทำให้มีผู้คนหลายพันเชื้อชาติจาก 33 ประเทศ ซึ่งมีสหรัฐอเมริกา เยอรมนี และฝรั่งเศสรวมอยู่ด้วย เดินทางเข้ามายังฮาร์บิน และมี 16 ประเทศก่อตั้งสถานกงสุล และสร้างบริษัททางด้านอุตสาหกรรม การพาณิชย์ และการเงินหลายร้ อยแห่งขึ้นในฮาร์บิน ทำให้ฮาร์บินมีสถานะเป็นศูนย์กลางการค้าทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีนและเป็นเมืองธุรกิจระดับนานาชาติ

ในปีค.ศ.1910เดือนพฤศจิกายน ฮาร์บินเกิดการระบาดของเชื้อกาฬโรค ซึ่งสันนิฐานว่าแพร่กระจายมาจากทางแมนจูเรียเหนือ เชื้อโรคแพร่กระจายอย่างรวดเร็วไปทั่วทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน และลุกลามอย่างต่อเนื่องขยายวงกว้างขึ้นเรื่อยๆกระทั่งครอบคลุมพื้นที่ไปกว่าครึ่งของประเทศจีน ซึ่งในเมืองฮาร์บินทุกๆวันจะมีผู้เสียชีวิตประมาณ 50ราย บางวันสูงสุดถึง183ราย และเนื่องจากเหตุการณ์นี้ เป็นการระบาดของเชื้อกาฬโรคครั้งแรกในฮาร์บิน จึงยังไม่มีวิธีการป้องกันและการรักษาโรคชนิดนี้ การระบาดของเชื้อกินเวลานานถึง 6เดือน คร่าชีวิตคนในเมืองไปกว่า60,000คน กระทั่งกลางดึกวันที่1 เดือนมีนาคม ปีค.ศ.1911 “นายแพทย์วูเหลี่ยนเต๋อ ผู้คิดค้นการแพทย์แผนปัจจุบั นของจีน”ถูกส่งตัวมาเพื่อทำการรักษา วันต่อมาจำนวนผู้ติดเชื้อลดลงอย่างรวดเร็วและไม่มีผู้เสียชีวิต เมื่อสถานการณ์คงที่คณะกรรมการป้องกันโรคระบาดของจีนจึงยกเลิกการกักกันเพื่อป้องกันการระบาดของเชื้อที่เมืองฮาร์บิน และถือเป็นจุดสิ้นสุดของการเกิดโรคระบาดในเมืองฮาร์บิน

ภาพที่4 ผู้ป่วยที่เสียชีวิตจากโรคระบาด
ที่มา : http://baike.baidu.com/view/10838988.htm#sub0

ภาพที่5 นายแพทย์วูเหลี่ยนเต๋อ ผู้คิดค้นการแพทย์แผนปัจจุบันของจีน
ที่มา : http://baike.baidu.com/view/10838988.htm#sub0

ในปีค.ศ.1912 กรุงปักกิ่งเกิดปฏิวัติโค่นล้มราชวงศ์ชิงและสถาปนาสาธารณรัฐจีน โดยการนำของ ดร . ซุน ยัดเซน หัวหน้าพรรคก๊กมินตั๋ง เป็นผลทำให้จีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย

ในปีค.ศ.1913 หลังจากการระบาดของโรคกาฬโรคสงบลง จำนวนประชากรในเมืองฮาร์บินก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะพื้นที่ในบริเวณรถไฟสายจีนตะวันออก ซึ่งเมื่อทำการสำรวจจำนวนประชากรและจำแนกออกตามกลุ่มชาติพันธุ์พบว่าประชาชากรในเมืองฮาร์บินเป็นชาวจีนฮั่น ,แมนูและชนเผ่าอื่นๆรวม 23,537คน ชาวรัสเซีย 34,313คน ชาวยิว 5,032คน ชาวโปแลนด์ 2,556คน ชาวญี่ปุ่น696คน ชาวเยอรมัน 564คน ชาวตาตาร์ 234คน ชาวลัตเวีย218คน ชาวจอร์เจีย 183คน ชาวเอสโตเนีย172คน ชาวลิทัวเนีย 142คน และชาวอาร์เมเนีย 124คน นอกจากนี้ยังมีชาวไครเมีย , ชาวบาชเกียร์, ชาวยูเครนและชาวยุโรปตะวันตกอีกบางส่วน รวมเป็นจำนวนประชากรทั้งหมด 68,549 คน จาก 53 สัญชาติ ใช้ภาษาพูดทั้งหมด 45 ภาษา ซึ่งประชากรที่เกิดในเมืองฮาร์บินมีเพียงแค่ร้อยละ 11.5ของผู้อยู่อาศัยทั้งหมด และต่อมาในปีค.ศ.1917 ประชากรของเมืองฮาร์บินก็เพิ่มขึ้นเกิน 100,000 คน ซึ่งมากกว่า 40,000 คนเป็นชาวรัสเซีย

ในปีค.ศ.1917 รัสเซียเกิดการปฏิวัติเพื่อทำลายระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของพระเจ้าซาร์ และจัดตั้งรัฐบาลเฉพาะกาลขึ้นรักษาการแทน ต่อมาในช่วงปลายปี รัฐบาลเฉพาะการก็ถูกโค่นล่มโดยพรรคบอลเชวิก ภายใต้การนำของวลาดิมีร์ เลนิน เป็นชนวนให้เกิดสงครามกลาง เมืองขึ้นระหว่างรัสเซีย 2 ฝ่าย คือกองทัพรัสเซียแดงฝ่ายบอลเชวิก และกองทัพรัสเซียขาวฝ่ายต่อต้านบอลเชวิก ในปีค.ศ.1922 สงครามสิ้นสุดลงด้วยชัยชนะของกองทัพแดง วลาดิมีร์ เลนินสถาปนารัสเซียขึ้นเป็นสหภาพโซเวียต ทำให้กองทัพขาวต้องถอยล้นอพยพลี้ภัยมายังเมืองฮาร์บิน และกลายเป็นชุมชนชาวรัสเซียที่ใหญ่ที่สุดที่อยู่นอกอาณาเขตรัสเซีย ซึ่งต่อมาชาวรัสเซียเชื้อสายยิวได้ก่อตั้งชุมชนชาวยิวขึ้นในฮาร์บินและรับเอาชาวเยอรมันเชื้อสายยิวที่หลบหนีจากนาซีเยอรมันมารวมตัวด้วย นอกจากนี้ ชาวรัสเซียในฮาร์บินยังได้วางระบบโรงเรียนตามแบบรัสเซีย มีการตีพิมพ์หนังสือพิมพ์และนิตยสารภาษารัสเซียวางจำหน่ายอยู่ทั่วไปในเมือง เป็นช่วงเวลาที่วัฒนธรรมของรัสเซียได้แผ่กระจายไปทั่วทั้งเมืองฮาร์บิน

ภาพที่6 ชุมชุนชาวรัสเซีย และชาวยิวในเมืองฮงฮาร์บิน

ที่มา : https://harbinerstories.wordpress.com/

ในปีค.ศ.1923 ฮาร์บินจัดตั้งพรรคการเมืองชุดแรกของเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือขึ้น อุดมการณ์ลัทธิมาร์กซิสต์ คนทำงานและนักศึกษาต่างมีการแสดงออกทางความคิดอย่างเปิดเผย ต่อมาในปีค .ศ.1927 เมืองฮาร์บินก็จัดสัมมนาการพบปะทางการเมืองส่วนภูมิภาค ตะวันออกเฉียงเหนือของจีนเพื่อคัดเลือ กคณะกรรมพรรคชั่วคราว เนื่องจากการจัดการที่เป็นระบบ และอุดมการณ์ที่มีความชัดเจนของพรรคการเมืองท้องถิ่นในฮาร์บิน ทำให้ฮาร์บินกลายเป็นผู้นำการ ปฏิรูปเพื่อต่อต้านการรุกรานของต่างชาติในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในปีค.ศ.1931 ญี่ปุ่นต้องการครอบครองพื้นภาคตะวันออกเ ฉียงเหนือของจีน จึงใช้ข้อ พิพาทกรณีมุกเดนเป็นข้ออ้างเข้ารุกรานดินแดนแถบแมนจูเรียอย่างเปิดเผย เมื่อวันที่ 15 เดือน ธันวาคม ปีค .ศ.1931 กองทัพญี่ปุ่นเดินทางมาถึงมณฑลเฮยหลงเจียงและมุ่งหน้าสู่เมืองฮาร์บิน เพราะว่าฮาร์บินเป็นเมืองศูนย์กลางในทุกๆด้านของทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ทว่าฮาร์บินก็ เตรียมการป้องกันเป็นอย่างดี กองทัพแนวหน้าของฮาร์บินตั้งแนวรบโดยรอบเขตเมืองเพื่อป้องกัน ไม่ให้กองทัพญี่ปุ่นสามารถเข้ามายึดครองได้ สงครามการรุกรานจึงเปิดฉากขึ้น กองทัพทั้งสองฝ่าย ตรึงกำลังและโจมตีกันอย่างต่อเนื่อง กระทั่งวันที่ 3 เดือนกุมภาพันธ์ ปีค .ศ.1932 กองทัพญี่ปุ่นนำ เครื่องบินรบ และรถถังบุกโจมตีทางทิศตะวันตกและทิศใต้ของเมืองฮาร์บินอย่างกะทันหัน ในขณะ ที่กองทั พฮาร์บินยังไม่มียุทโธปกรณ์เหล่านั้นอีกทั้งไม่มีการช่วยเหลือหรือสนับสนุนจาก กองทัพอากาศจีนจึงทำได้เพื่อตั้งแนวรบต้านไว้อย่างสุดกำลัง ซึ่งสุดท้ายก็ไม่สามารถต้านการโจมตี อย่างรุนแรงของกองทัพญี่ปุ่นได้ เมื่อวันที่ 5 เดือนกุมภาพันธ์ ปีค .ศ.1932 กองทัพญี่ปุ่นบุกทำล าย แนวรบของกองทัพฮาร์บินได้และเข้ายึดฮาร์บินในทันที จากนั้นญี่ปุ่นก็จัดตั้งรัฐแมนจูกัวขึ้นได้เมื่อ

ฮาร์บินเพื่อประกาศศักดาและอัญเชิญจักรพรรดิปูยี อดีตจักรพรรดิองค์สุดท้ายแห่งราชวงศ์ชิงมาปกครอง ซึ่งก็เป็นเพียงแค่รัฐบาลหุ่นเชิดเท่านั้น

ในปีค.ศ.1936 ญี่ปุ่นได้จัดตั้งกองทัพพิเศษขึ้นเพื่อเตรียมกำลังในการรบและเข้ายึดครองจีนแผ่นดินใหญ่ กองทัพชุดนี้กระจายกำลังเข้าสมทบกองทัพหลักอื่นๆในหลายๆเมืองของประเทศจีน ในปีค.ศ.1939ก็เข้ายมาที่มณฑลเฮยหลงเจียงใช้เขตผิงฟางในเมืองฮาร์บินตั้งเป็นเขตการทหารพิเศษของญี่ปุ่น และสร้างค่ายกั กกันเชลย “ป้อมซงหม่า ” ขึ้น จากนั้นก็กวาดต้อนประชากรในพื้นที่ทั้งหมดซึ่งส่วนมากเป็นชาวจีนท้องถิ่น และมีชาวรัสเซียบางส่วนที่อพยพลี้ภัยมาจากเมื่อครั้งเกิดสงครามกลางเมืองรัสเซีย รวมไปถึงชาวเกาหลีที่อาศัยอยู่ตามเขตชายแดนโดยรอบ ในปีค.ศ.1941 ป้อมซงหม่าก็ปิดตัวลง และเปิดเป็นหน่วยงาน “ศูนย์วิจัยโรคระบาด สร้างภูมิคุ้มกัน และผลิตน้ำสะอาด”ขึ้นแทน ซึ่งในช่วงเวลานั้นยังมีการระบาดของเชื้อกาฬโรคและอหิวาตกโรคอย่างรุนแรง จักรพรรดิฮิโรฮิโตจึงอนุมัติงบประมาณก้อนใหญ่และมอบหมายให้พลโทอิชิอิ ชิโร ผู้บัญชาการกรมแพทย์ทหารเป็นผู้ดูแ ลศูนย์วิจัยนี้ทั้งหมด ศูนย์วิจัยแห่งนี้เป็นที่รู้จักของบรรดาทหารญี่ปุ่นในอีกชื่อหนึ่งว่า “โรงงานแปรรูปไม้หรือโรงงานเลื่อยไม้ของกองทัพญี่ปุ่น ” โดยใช้นามสมมุติเรียกพวกเชลยที่เป็นแรงงานให้ฟังดูตลกว่า “ท่อนซุง” แต่ทว่านามสมมุติที่ใช้มิได้ตั้งขึ้นเพื่อความบันเ ทิงเท่านั้นหากแต่มันมีนัยยะที่แฝงอยู่ ซึ่งมีเพียงแต่ทหารระดับสูงและบุคคลที่เกี่ยวข้องเท่านั้นที่รู้ว่าแท้จริงศูนย์วิจัยแห่งนี้เป็นหน่วยงาน “ปฏิบัติการ 731” ซึ่งเป็นปฏิบัติการลับที่อาศัยชื่อการวิจัยโรคระบาดเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเป็นฉากบังหน้า เพราะการสร้างภูมิ คุ้มกันนั้นเป็นเพียงผลพลอยได้ แต่จุดประสงค์หลักของปฏิบัติการนี้คือการนำเชื้อแบคทีเรียที่ได้จากการวิจัยโรคระบาดไปผลิตเป็นอาวุธชีวภาพ

“ปฏิบัติการ 731” เป็นโศกนาฏกรรมหรือฝันร้ายที่ไม่อาจจะลืมได้ของชาวแมนจูเรีย เมื่อนายแพทย์อิชิอิเริ่มการทดลองอันโหดเหี้ยมอย่างไร้ซึ่งมนุษย์ธรรมโดยการเลี้ยงดูเชลยในค่ายกักกันให้กินอาหารที่ดี พักผ่อนอย่างเพียงพอและออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีสุขภาพสมบูรณ์แล้วจึงนำไปเป็นร่างทดลอง เพื่อศึกษาสมรรถภาพและระบบการทำงานทั้งภายในภายนอกของร่างกายมนุษย์ รวมไปถึงปฏิกิริยาตอบโต้ของร่างกา ยมนุษย์เมื่อได้รับเชื้อแบคทีเรียในรูปแบบต่างๆทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ เช่น

- การผ่าร่างกายสดๆเพื่อดูการทำงานของหัวใจมนุษย์
- การอัดแรงดันเข้าร่างกายจนกว่าร่างจะระเบิดหรือฉีกขาดเพื่อดูแรงดันที่ร่างกายมนุษย์จะทนได้
- การบังคับให้เชลยชายที่เป็นโรคซิฟิลิสร่วมเพศกับเด็ กสาวจนตั้งครรภ์แล้วผ่าท้องนำเด็กออกมา
- การปล่อยสารพิษในอากาศและแหล่งน้ำในสถานกักกันเพื่อดูว่าเชื้อชนิดไหนที่สามารถแพร่เชื้อได้
- การตัดแขนขาและต่อกลับเข้าไปใหม่แบบสลับที่สลับข้าง

ภาพที่7 การผ่าร่างกายเพื่อดูอวัยวะภายใน

ที่มา : https://lonesomebabe.wordpress.com/shiro-ichii-unit-731

ภาพที่8 การชำแหละร่างกาย

ที่มา : https://lonesomebabe.wordpress.com/shiro-ichii-unit-731

ภาพที่9 การปล่อยสารพิษในอากาศ

ที่มา : https://lonesomebabe.wordpress.com/shiro-ichii-unit-731

ภาพที่10 กองศพของเชลยที่ผ่านการทดลองแล้ว

ที่มา : https://lonesomebabe.wordpress.com/shiro-ichii-unit-731

เชลยที่ผ่านการทดลองภายนอกบ้างก็จะถูกปล่อยให้ทรมานตายไปเอง บ้างก็ถูกนำไปทดลองเชื้อโรคต่อ ส่วนเชลยที่ผ่านการทดลองเชื้อโรคมาแล้วก็จะถูกเผาสดๆรวมกันเพื่อฆ่าเชื้อ ซึ่งในขณะเดียวกันกองทัพญี่ปุ่นกลับอยู่อย่างสะดวกสบายในอุโมงค์ปลอดเชื้อที่ลึกเข้าไป มีอาหารการกินพร้อมและมีเด็กสาวที่เป็นเชลยถูกเกณฑ์มาเพื่อให้ทหารญี่ปุ่นร่วมเพศด้วยอย่างทารุณ ซึ่งปฏิบัติการลักษณะนี้ของกองทัพญี่ปุ่นมิได้มีเพียงแต่ที่เมืองฮาร์บินยังมีที่เมืองกวางตุ้งและเมืองนานกิง อีกทั้งกองทัพญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการปฏิบัติการนี้มาก ถึงกับสนับสนุนให้เกิดหน่วยงานอื่นๆที่ทดลองแนวทางเดียวกันนี้ขึ้นอีก เช่นหน่วยปฏิบัติการ100 หรือEI1644 เป็นต้น

ปลายปีค.ศ.1941 กองทัพญี่ปุ่นอาศัยความวุ่นวายจากสงครามของพวกตะวันตกฉวยโอกาสส่งทหารเข้าบุกครองหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขยายดินแดนออกไปอย่างกว้างขวางรวดเร็วและบุกโจมตีฐานทัพเรือเพิร์ลฮาร์เบอร์ของสหรัฐอเมริกา เป็นชนวนนำไปสู่การเกิดสงครามโลกครั้งที่ สอง สงครามยืดเยื้ออยู่นาน 6ปีกระทั่งในวันที่2 กันยายน ปีค.ศ.1945 สงครามก็สิ้นสุดลงด้วยความพ่ายแพ้ของจักรวรรดิญี่ปุ่น ฝ่ายพันธมิตรนำโดยสหภาพโซเวียตนำกำลังเข้ายึดฐานทัพของญี่ปุ่นทั้งหมดที่อยู่ในประเทศจีนรวมทั้งเมืองฮาร์บิน ก่อนที่กองทัพพันธมิตรจะมาถึงนายแพทย์ อิชิอิ ชิโรก็ได้สั่งปิดหน่วยปฏิบัติการ 731อย่างเร่งด่วนพร้อมทั้งทำลายหลักฐานการทดลองและหลบหนีกลับไปยังประเทศญี่ปุ่น แต่ถึงกระนั้นเรื่องของปฏิบัติการ 731ก็ถูกค้นพบสหภาพโซเวียตส่งเรื่องไปยังศาลคาบารอฟเพื่อพิจารณาอาชญากรสงครามชาวญี่ปุ่นกลุ่มนี้ แต่ทว่าการเจรจาแลกเปลี่ยนอย่างลับๆของจักรพรรดิฮิโรฮิโตกับนายพลดักลาส แมคอาเธอร์ผู้นำกองทัพสหรัฐอเมริกาทำให้เรื่องเงียบลงโดยไม่มีการพิจารณาไต่สวนหรือพิพากษาแต่อย่างใดโดยอ้างว่าเป็นเรื่องน่าสลดและสะเทือนขวัญเกินไป ไม่ควรเปิดเผยให้โลกได้รับรู้ ซึ่งแท้จริงแล้วทั้งสหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกาต้องก็ต้องการได้ข้อมูลของปฏิบัติการ 731เพื่อนำไปสร้างความแข็งแกร่งให้กับกองทัพตนเอง นักวิจัยเลือดเย็นชาวญี่ปุ่นได้รับการปล่อยตัวให้เป็นอิสระปฏิวัติการ 731ในเมืองฮาร์บินของกองทัพญี่ปุ่นที่สังเวยด้วยชีวิตของเชลยชาวจีนแถบแมนจูเรียเรือนแสนก็ปิดฉากลงอย่างอยุติธรรมเหลือไว้เพียงบาดแผลและความทรงจำอันเลวร้ายที่จะคงอยู่ต่อไปไม่มีวันเลือนหายของชาวฮาร์บิน

ภาพที่11 ที่ตั้งหน่วยปฏิการ731ในปัจจุบัน

ที่มา : http://baike.baidu.com/culture/harbin/lishi

ปลายปีค.ศ.1945 หลังจากที่ฮาร์บินถูกปลดปล่อยจากการปกครองของญี่ปุ่น แต่ก็ยังต้องมาตกอยู่ใต้การปกครองของสหภาพโซเวียตต่ออีก เมื่อสหภาพโซเวียตเจรจายื่นข้อเสนอเชิงบังคับกับทางรัฐบาลจีนว่าต้องการร่วมบริหารและบูรณะฟื้นฟูเมืองฮาร์บินและเมืองอื่นๆในแถบแมนจูเรีย รัฐบาลจีนที่ยังอ่อ นแอจากสงครามจึงจำเป็นต้องตกลง ช่วงเลานี้ที่สหภาพโซเวียตเข้ามาปกครองฮาร์บิน กลุ่มชาวรัสเซียขาว ชาวยิว และชาติอื่นๆที่อพยพมาอยู่ในฮาร์บินเมื่อครั้นลี้ภัยมาจากสงครามกลางเมือง ส่วนหนึ่งก็ถูกส่งตัวกลับประเทศ ส่วนหนึ่งก็ถูกสังหาร และอีกส่วนหนึ่งก็ถูกเกณฑ์ไปเป็นแรงงาน ในช่วงเวลานี้อุดมการณ์ลัทธิมาร์กซิสต์ของสหภาพโซเวียตได้แผ่ซ่านไปทั่วเมืองฮาร์บินทั้งระบบการเมือง การทหาร และสังคม กระทั่งปีค .ศ.1946 วันที่28 เดือนเมษายน ด้วยการยอมรับของพลเมืองกว่า 700,000คน เมืองฮาร์บินก็ได้จัดตั้งสถาบันทางการเมืองรัฐบาลคอมมิวนิสต์ขึ้ นอย่างเป็นทางการเป็นเมืองแรกของประเทศจีน โดยไม่สนใจต่อระบอบประชาธิปไตยของพรรคก๊กมินตั๋งแต่อย่างใด

ในปีค .ศ.1949 จีนแผ่นดินใหญ่เกิดสงครามกลางเมืองขึ้นอีกครั้งซึ่งจบลงด้วยการปฏิวัติและประกาศสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนภายใต้การนำของเหมา เจ๋อ ตง ด้วยการปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ตามอุดมการณ์ของลัทธิมาร์กซิสต์ ด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองที่เหมือนกัน สหภาพโซเวียตจึงให้การสนับสนุนกา รฟื้นฟูประเทศจีนอย่างเต็มที่ โดยประธานเหมา เจ๋อ ตง เปิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจห้าปีตั้งแต่ปีค .ศ.1951-1956 วางกุญแจสำคัญในการพัฒนาทั้งหมด 156จุดทั่วประเทศ ซึ่งกุญแจสำคัญ 13จุดเป็นโครงการของสหภาพโซเวียตที่อยู่ในเมืองฮาร์บิน ทำให้ฮาร์บินเป็นฐานอุตสาหกรรมที่สำคัญของจีน แต่แผนพัฒนาดังกล่าวก็ไม่ได้ดำเนินไปอย่างราบรื่นในช่วงปีค.ศ.1958-1965 ฮาร์บินต้องเผชิญกับสภาพเศรษฐกิจที่ผันแปรเรื่อยมาจนระหว่างปีค .ศ.1966-1976 ในช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรม สภาพสังคมที่เป็นปกติถูกทำลายลง อีกทั้งในช่วงเวลานี้สหภาพโซเวียตกำลังทำสงครามกับเวียดนาม ป ระธานเหมาเกรงว่าหากเกิดการยิงอาวุธนิวเคลียร์กันขึ้น เมืองฮาร์บินมีโอกาสสูงที่จะได้รับผลกระทบไปด้วย ดังนั้นจึงสั่งย้ายหน่วยงานสำคัญทั้งของรัฐและรัฐวิสาหกิจออกจากเมืองฮาร์บิน ทำให้เศรษฐกิจพุ่งตกต่ำลงไปอีก

ในปีค.ศ.1979 หน่วยงานและองค์กรต่างๆย้ายกลับเข้ามาดำเ นินกิจการในฮาร์บิน หลังจากที่รัฐบาลจีนหยุดความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตอันเนื่องจากอุดมการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนไป

ของสหภาพโซเวียต จีนก็ได้จัดการปฏิรูปเศรษฐกิจขึ้นอีกครั้งและในครั้งนี้ก็ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี เป็นการปฏิรูปเปิดประตูรับการเข้ามาลงทุนจากต่างช าติอย่างเปิดทางการซึ่งค่อยๆกระจายต่อไปยังเมืองท่าต่างๆ จากการปฏิรูปครั้งนี้ทำให้ในปีค .ศ.1990 ฮาร์บินเป็นเมืองที่ได้รับเลือกให้จัดแสดงนิทรรศการเศรษฐกิจจีนฮาร์บินที่จัดขึ้นปีละครั้งตั้งแต่ตอนนั้นจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังมีการร่างหลักสูตรสำหรับชาวต่างชาติที่ต้ องการเข้ามาศึกษาที่เมืองฮาร์บินซึ่งก็ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีอีกเช่นกัน ต่อในปีค .ศ.1996 ฮาร์บินได้รับเลือกให้เป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาฤดูหนาวของเอเชียครั้งที่3 ในปีนี้มีการสำรวจประชากรพบว่าฮาร์บินมีจำนวนประชากรสูงถึง9,470,000คน

ในปีค.ศ.2004-2006 ฮาร์บินถูกยกระดับให้เป็นเมืองบริหารระดับมณฑล มีการดำเนินการปรับผังภูมิทัศน์และแบ่งเขตการปกครองใหม่เป็น 8เขต 3เมืองระดับเทศมณฑล และ7เทศมณฑล ต่อมาในปีค .ศ.2010 จากการสำรวจสำมะโนประชากรพบว่าจำนวนประชากรทั้งหมดอย่างเป็นทางการในฮาร์บินมี 10,635,971คน เพิ่มขึ้นคิด เป็นร้อยละ 12.99 ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยจำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์ออกได้เป็นอย่างน้อย 8 กลุ่ม คือ

Ethnic groups in Harbin, 2010 census		
Ethnicity	Population	Percentage
Han	8,796,610	93.45%
Manchu	433,340	4.6%
Koreans	119,883	1.27%
Hui	39,995	0.43%
Mongols	13,163	0.14%
Xibe	4,741	0.05%
Daur	938	0.01%
Others	4,689	0.05%

ตารางที่1 ตารางแสดงจำนวนประชากรในเมืองฮาร์บิน โดยแบ่งตามกลุ่มชาติพันธุ์ ปีค.ศ.2010

ที่มา : http://en.wikipedia.org/wiki/Harbin

และล่าสุดในปีค .ศ.2014 ก็รวมเอาเมืองหนานกังที่ได้ชื่อว่าเป็นเมืองคู่แฝดเข้ามาเป็นหนึ่งเมืองย่อย คิดเป็นพื้นที่รวม 53,068 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นเขตเมือง10,198ตารางกิโลเมตร

ปัจจุบันฮาร์บินเป็นเมืองที่กำลังเติบโต เป็นศูนย์กลางทางด้านการบริหารปกครอง เศรษฐกิจการค้าและการท่องเที่ ยวส่วนภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมไปถึงระบบการศึกษาที่มีคุณภาพทั้งหลักสูตรภาษาจีนและภาษาอังกฤษเพื่อรองรับชาวต่างชาติ นอกจากยังเป็นเมืองที่มีวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเอกลักษณ์คือผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมฮั่นรวมกับวัฒนธรรมแมนจูเรีย และวัฒนธรรมรัสเซียซึ่งมีอิทธิพลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรม เพลง และอาหารท้องถิ่น

บทที่4

การเคลื่อนย้ายผู้คนเข้ามาสู่เมืองฮาร์บิน

จากบทที่3 จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงในเมืองฮาร์บินเริ่มต้นอย่างชัดเจนในปีค .ศ.1898 พร้อมกับการเข้ามาของทางรถไฟสายทรานส์- ไซบีเรีย จากนั้นเมืองฮาร์บินก็มีการเคลื่อนย้ายผู้คนเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเมื่อใช้ “ทฤษฎีการเคลื่อนย้ายผู้คน /ชาติพันธุ์ (Ethnoscapes)” ของ Arjun Appadurai มาเป็นกรอบวิเคราะห์แล้วสามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ยุคที่มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามบริบท และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ดังนี้

4.1. ยุคก่อสร้างทางรถไฟสายทรานส์-ไซบีเรีย (ปีค.ศ.1898-1904)

4.2. ยุคความหลากหลายทางชาติพันธุ์ (ปีค.ศ.1904-1917)

4.3. ยุคศูนย์อพยพชาวรัสเซีย (ปีค.ศ.1917-1931)

4.4. ยุคปฏิบัติการ731ของญี่ปุ่น (ปีค.ศ.1931-1945)

4.5. ยุคSino-Soviet (ปีค.ศ.1946-1990)

4.6. ยุคโลกาภิวัตน์ (ปีค.ศ.1990-ปัจจุบัน)

ลักษณะของการเคลื่อนย้ายผู้คนในแต่ละยุค

4.1. ยุคก่อสร้างทางรถไฟสายทรานส์-ไซบีเรีย (ปีค.ศ.1898-1904)

เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการเปลี่ยนแปลงจากหมู่บ้านประมงสู่การเป็นเมืองฮาร์บิน เมื่อจักรวรรดิรัสเซียที่เรืองอำนาจต้องการขยายอาณาเขตและ ขยายเส้นทางรถไฟสายทรานส์- ไซเบียมาทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีนเพื่อมุ่งหน้าสู่เมืองวลาดิวอสตอคที่อยู่ถัดออกไป จึงขอเช่าบริหารพื้นที่แถบแมนจูเรียกับราชวงศ์ชิงซึ่งปกครองจีนแผ่นดินใหญ่อยู่ในขณะนั้น ด้วยความอ่อนแอของกษัตริย์ราชวงศ์ชิงจึงจำเป็นต้องตกลง และผู้นำ การก่อสร้างของรัสเซียก็ได้เลือกเมืองฮาร์บินเป็นเมืองศูนย์กลางการก่อสร้างและเป็นเมืองตั้งสถานี

จากบริบทดังกล่าวทำให้กองทัพและวิศวกรรถไฟชาวรัสเซียเคลื่อนย้ายเข้ามาในฮาร์บิน ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎีการเคลื่อนย้ายผู้คน /ชาติพันธุ์(Ethnoscapes) ของArjun Appadurai พบว่าเป็นการเคลื่อนย้ายเข้ามาในลักษณะของการเข้ามาลงทุน ทั้งนี้หมายความว่าเกิดการเคลื่อนย้ายการลงทุนเข้ามาด้วย

จากการเคลื่อนย้ายลักษณะดังกล่าวส่งผลให้เมืองฮาร์บินเกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

ก. ด้านกายภาพ คือ เกิดการใช้ไฟฟ้า มีการตัด ถนน มีการสร้างตึกอาคารแทนที่บ้านไม้ สถานีรถไฟ The Harbin Railwayและตึกส่วนใหญ่เป็นสถาปัตยกกรมแบบรัสเซีย

ข. ด้านสังคม คือ เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม

ค. ด้านวัฒนธรรม คือ เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนภาษาและวัฒนธรรมอาหารซึ่งกันและกัน

ง. ด้านเศรษฐกิจ คือ ถูกยกระดับจากหมู่บ้านประมงเป็นเมืองทันสมัย

ภาพที่12 The Harbin Railway Station

ที่มา : http://baike.baidu.com/subview/438146/14760372.htm

4.2. ยุคความหลากหลายทางชาติพันธุ์ (ปีค.ศ.1904-1917)

ความพ่ายแพ้ของรัสเซียในสงครามรัสเซีย-ญี่ปุ่นทำให้รัสเซียเสื่อมอำนาจลง จึงเป็นโอกาสให้ชาติอื่นเข้ามาลงทุนในเมืองฮาร์บินได้โดยไม่ได้เกรงกลัวอำนาจของรัสเซีย

จากบริบทดังกล่าวทำให้มีผู้คนหลายพันเชื้อชาติจาก 33 ประเทศเคลื่อนย้ายเข้ามาในฮาร์บิน ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ ตามทฤษฎีการเคลื่อนย้ายผู้คน /ชาติพันธุ์(Ethnoscapes) ของArjun Appadurai พบว่าเป็นการเคลื่อนย้ายเข้ามาในลักษณะของแรงงานและการเข้ามาลงทุน ดังนั้นจึงนำมาซึ่งการเคลื่อนย้ายการลงทุนของผู้ประกอบการชาติต่างๆที่เข้ามาเปิดกิจการ และการเคลื่อนย้ายอุดมการณ์ในเรื่องของศาสนาและลัทธิด้วย

จากการเคลื่อนย้ายลักษณะดังกล่าวส่งผลให้เมืองฮาร์บินเกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

ก. ด้านกายภาพ คือ มีสิ่งก่อสร้างเป็นสถาปัตยกรรมหลากหลายรูปแบบ
ข. ด้านวัฒนธรรม คือ การเข้ามาของศาสนาคริสต์นิกายออร์โธดอร์ก และความหลากหลายทางอาหารของแต่ละชาติ
ค. ด้านสังคม คือ ประชากรมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์
ง. ด้านเศรษฐกิจ คือ กลายเป็นศูนย์กลางการค้าทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน และเป็นเมืองธุรกิจระดับนานาชาติ

4.3. ยุคศูนย์อพยพชาวรัสเซีย (ปีค.ศ.1917-1931)

เนื่องจากเกิดสงครามกลางเมืองในรัสเซียและเยอรมัน เมื่อสงครามสงบลงกองทัพของ ฝ่ายที่แพ้จึงจำเป็นต้องหนีออกนอกประเทศเพื่อเอาชีวิตรอด

จากบริบทดังกล่าวทำให้กองทัพรัสเซียฝ่ายขาวและชาวเยอรมันเชื่อสายยิวเคลื่อนย้ายเข้ามาในฮาร์บิน ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎีการเคลื่อนย้ายผู้คน /ชาติพันธุ์ (Ethnoscapes) ของ Arjun Appadurai พบว่าเป็นการเคลื่อนย้ ายเข้ามาในลักษณะของการอพยพ ซึ่งเมื่อเกิดการตั้งถิ่นฐานของต่างชาติในเมืองฮาร์บิน จึงทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายอุดมการณ์ในเรื่องของศาสนา เทคโนโลยีการวางระบบผังเมืองตามแบบรัสเซีย และการลงทุนจัดตั้งสำนักพิมพ์และโรงเรียนขึ้นเมืองฮาร์บิน

จากการเคลื่อนย้ายลักษณะดังกล่าวส่งผลให้เมืองฮาร์บินเกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

ก. ด้านกายภาพ คือ เขตชุมชนชาวรัสเซียเป็นการวางผังเมืองตามแบบรัสเซีย ตึกอาคาร สถานที่สำคัญล้วนเป็นสถาปัตยกรรมแบบรัสเซียและมีตัวอักษรรัสเซียเขียนอยู่ทั่วเมือง

ข. ด้านสังคม คือ ในเรื่องของการศึกษา มีหลักสูตรเรียนภาษารัสเซียสำหรับคนจีน

ค. ด้านวัฒนธรรม คือ อาหารรัสเซียเป็นที่นิยมมากขึ้น

ภาพที่13 ชุมชนรัสเซียในฮาร์บิน

ที่มา : https://harbinerstories.wordpress.com/

4.4. ยุคปฏิบัติการ731ของญี่ปุ่น (ปีค.ศ.1931-1945)

ญี่ปุ่นอ้างข้อพิพาทกรณีมุกเดนเพื่อเข้ารุกรานดินแดนแมนจูเรียบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน ซึ่งมีเมืองฮาร์บินเป็นเมืองศูนย์กลางการปกครอง ญี่ปุ่นจึงจัดตั้งกองกำลังทั้งหน่วยรบและหน่วยปฏิบัติ731เพื่อบุกโจมตีเมืองฮาร์บิน

จากบริบทดังกล่าวทำให้กองทัพญี่ปุ่นเคลื่ อนย้ายเข้ามาในฮาร์บิน ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎีการเคลื่อนย้ายผู้คน /ชาติพันธุ์(Ethnoscapes) ของArjun Appaduraiพบว่าเป็นการเคลื่อนย้ายเข้ามาในลักษณะของการบุกรุกหรือการล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจอย่างญี่ปุ่น และยังมีการเคลื่อนย้ายเทคโนโลยีอย่างอาวุธยุทโธปกร ณ์ที่ใช้ในการรบและอุปกรณ์การแพทย์ที่ใช้ในการทดลองเพื่อสร้างอาวุธชีวภาพด้วย

เนื่องจากช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่เมืองฮาร์บินตกอยู่ภายใต้ควบคุมของญี่ปุ่นโดยสิ้นเชิง ดังนั้นจากการเคลื่อนย้ายลักษณะดังกล่าวส่งผลให้เมืองฮาร์บินเกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่แย่ลงในทุกๆด้าน

4.5. ยุคSino-Soviet (ปีค.ศ.1946-1990)

หลังจากที่สหภาพโซเวียตเข้าทำลายฐานทัพและหน่วยปฏิบัติการ 731ของญี่ปุ่นในเมืองฮาร์บินตอนสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว ก็ได้เจรจายื่นข้อเสนอเชิงบังคับกับทางรัฐบาลจีนว่าต้องการร่วมบริหารและบูรณะฟื้นฟูเมืองฮาร์บินและเมืองอื่นๆในแถบแมนจูเรีย รัฐบาลจีนที่ยังอ่อนแอจากสงครามจึงจำเป็นต้องตกลง

จากบริบทดังกล่าวทำให้นักธุรกิจสัญชาติรัสเซียจำนวนมากเคลื่อนย้ายเข้ามาในฮาร์บิน ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎีการเคลื่อนย้ายผู้คน/ชาติพันธุ์(Ethnoscapes) ของArjun Appaduraiพบว่าเป็นการเคลื่อนย้ายเข้ามาในลักษณะของนักธุรกิจเพื่อต้องร่วมพัฒนาฟื้นฟูเมืองฮาร์บิน ซึ่งแน่นอนว่าต้องก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายการลงทุนตามว่าด้วย นั่นคือ 13ใน156โครงการสำคัญของแผ นพัฒนาเศรษบกิจห้าปี เป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากสหภาพโซเวียต อีกทั้งยังมีการเคลื่อนย้ายอุดมการณ์การปกครองระบบคอมมิวนิสต์เข้ามายังเมืองฮาร์บินด้วย

จากการเคลื่อนย้ายลักษณะดังกล่าวส่งผลให้เมืองฮาร์บินเกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

ก. ด้านกายภาพ คือ ตึกอาคารเป็นรูปแบบสมัยใหม่ ผสมผสานสถาปัตยกรรมจีนกับรัสเซีย

ข. ด้านสังคม คือ เกิดการปกครองระบบคอมมิวนิสต์

ค. ด้านเศรษฐกิจ เกิดความผกผัน ไม่มั่นคง

ภาพที่14 ทัศนีย์ภาพเมืองฮาร์บิน

ที่มา : http://en.wikipedia.org/wiki/Harbin

4.6. ยุคโลกาภิวัตน์ (ปีค.ศ.1990-ปัจจุบัน)

จีนก็ได้จัดการปฏิรูปเศรษฐกิจขึ้นอีกครั้งในปีค .ศ.1979 ซึ่งครั้งนี้ก็ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี เป็นการปฏิรูปเปิดประตูรับการเข้ามาลงทุนจากต่างชาติอย่างเปิดทางการและค่อยๆกระจายต่อไปยังเมืองท่าต่างๆ จากการปฏิรูปครั้งนี้ทำให้ในปีค .ศ.1990ถึงปัจจุบัน ฮาร์บินเป็นเมืองที่ได้รับเลือกให้จัดแสดงนิทรรศการเศรษฐกิจจีนฮาร์บินที่จัดขึ้นเพียงปีละครั้ง อีกทั้งยังมีการร่างหลักสูตรสำหรับชาวต่างชาติที่ต้องการเข้ามาศึกษาที่เมืองฮาร์บิน นอกจากนี้รัฐบาลยังให้การสนับสนุนเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในเมืองฮาร์บินอย่างเต็มกำลัง เนื่องจากฮาร์บินมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และสภาพอากาศเป็นเมืองน้ำแข็งที่มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์และมีชื่อเสียงระดับโลก จนได้รับฉายาว่า “ไข่มุกบนคอหงส์” หรือ “ปารีสแห่งตะวันออก”

จากบริบทดังกล่าวทำให้เมืองฮาร์บินเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ มีการการเคลื่อนย้ายผู้คนในหลากหลายรูปแบบทั้งนักลงทุน นักท่องเที่ยว นักเรียนนักศึกษา หรือแรงงาน อีกทั้งการเคลื่อนย้ายเทคโนโลยี อุดมการณ์ การลงทุน และสื่อก็มีหลากหลายรูปแบบเช่นกัน

ก. ด้านกายภาพ คือ มีการปรับภูมิทัศน์เพื่อฟื้นฟูเมือง
ข. ด้านสังคม คือ เกิดการผสมผสานทางชาติพันธุ์
ค. ด้านวัฒนธรรม คือ เกิดการผสม ผสานวัฒนธรรมของต่างชาติกับวัฒนธรรมจีนดั้งเดิม
ง. ด้านเศรษฐกิจ คือ กลายเป็นเมืองศูนย์กลางทางด้านการบริหารปกครอง เศรษฐกิจการค้าและการท่องเที่ยวส่วนภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน

ภาพที่15 เทศกาลน้ำแข็งประจำปีเมือง
ที่มา : http://en.wikipedia.org/wiki/Harbin

บทที่ 5

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาหารในเมืองฮาร์บิน

จากบทที่ 4 การเคลื่อนย้ายผู้คนที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาหารในเมืองฮาร์บิน มีดังนี้

5.1. ยุคก่อสร้างทางรถไฟสายทรานส์-ไซบีเรีย (ปีค.ศ.1898-1904)

เป็นช่วงเวลาที่กองทัพและวิศวกรรถไฟชาวรัสเซียเดินทางเข้ามายังฮาร์บินเพื่อก่อสร้างทางรถไฟ ดังนั้นจึงมีการประกอบอาหารภายในครัวเรือนชาวรัสเซียหรือการนำเข้าสินค้าบริโภคของรัสเซียเข้ามาเพื่อขายให้กับชาวรัสเซียฮาร์บิน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาหารที่สำคัญในเมืองฮาร์บิน ด้านประเภทและรายการอาหาร คือ

1) เครื่องดื่ม คือ

ก. เครื่องดื่มข้าวหมัก “Kvass” เครื่องดื่มหลักที่เป็นที่นิยมมากในประเทศรัสเซีย เปิดกิจการนำเข้าในปีค .ศ.1900 โดยนายอิกอร์ยา นักธุรกิจชาวรัสเซีย ซึ่งเป็นนักธุรกิจคนแรกที่เริ่มต้นบุกเบิกองค์กรธุรกิจข้ามชาติระหว่างจีนรัสเซีย

ภาพที่16 เครื่องดื่มKvass

ที่มา : http://baike.baidu.com/view/352390.htm

ข. “เบียร์ฮาร์บิน” เปิดกิจการในปีค.ศ.1900 โดยนายวูลาปู เลฟสกี้วิ์ นักธุรกิจชาวรัสเซีย ซึ่งสร้างโรงงานผลิตเบียร์ขึ้นที่เมืองฮาร์บิน ผลิตเบียร์ตามกรรมวิธีแบบรัสเซีย ส่วนวัตถุดิบที่ใช้นำเข้าจากประเทศรัสเซีย ในเวลาต่อมาได้เปลี่ยนเจ้าของกิจการเป็นการลงทุนระหว่างชาวจีนกับชาวรัสเซีย จึงมีความคิดค้นสูตรใหม่เพื่อใช้วัตถุภายในเมืองฮาร์บิน ซึ่งเป็นสูตรเดียวกับที่จำหน่ายอยู่ในปัจจุบัน

ภาพที่17 เบียร์ฮาร์บิน

ที่มา : http://baike.baidu.com/view/58562.htm

2) ขนมปัง คือ “大列包 หรือ ขนมปังยักษ์ทรงกลม ” อาหารหลักของชาวรัสเซีย ซึ่งมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง23ซม. หนา16ซม. น้ำหนักสุทธิ5ปอนด์หรือ2กิโลกรัม เปิดกิจการโรงงานผลิตในปีค.ศ.1900 โดยนายอีวานท์ ย่าฮวาน หนึ่งในวิศวกรรถไฟชาวรัสเซีย

ภาพที่18 ขนมปังยักษ์ทรงกลม

ที่มา : http://baike.baidu.com/view/116018.htm#4

5.2. ยุคความหลากหลายทางชาติพันธุ์ (ปีค.ศ.1904-1917)

เป็นช่วงที่ผู้คนหลายพันเชื่อชาติจาก 33ประเทศเดินทางเข้ามาในฮาร์บิน ส่วนหนึ่งในฐานะนักลงทุน ส่วนหนึ่งในฐานะแรงงาน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาหารที่สำคัญในเมืองฮาร์บิน ด้านประเภทและรายการอาหาร คือ

1) อาหารหวาน คือ “ไอศกรีมนมสด Ma Verdier” ไอศกรีมที่ผลิตจากนม100% เปิดกิจการในปีค.ศ.1906 โดยนายหม่า ซงเอ่อร์ ชาวยิวฝรั่งเศส ใช้กรรมวิธีการทำแบบแฮนด์เมด และคิดค้นวิธีการเก็บรักษาอุณหภูมิของไอศกรีมไว้ได้ ไอศกรีมนมสด Ma Verdierจึงมีจำหน่ายตลอดปี

ภาพที่19 ไอศกรีมนมสด Ma Verdier

ที่มา : http://baike.baidu.com/view/3986724.htm

2) อาหารคาว คือ “ไส้กรอกฮาร์บิน” ไส้กรอกเนื้อหมูหรือวัวบดรวมกับแป้งมันฝรั่งชั้นดีที่สุดปรุงรส เปิดกิจการในปีค.ศ.1913 เป็นอาหารสัญชาติลิทัวเนีย แต่ผู้นำเข้ามาเป็นนักธุรกิจชาวรัสเซีย เป็นอาหารขึ้นชื่อชนิดหนึ่ง

ภาพที่20 ไส้กรอกฮาร์บิน

ที่มา : http://baike.baidu.com/view/375409.htm

5.3. ยุคศูนย์อพยพชาวรัสเซีย (ปีค.ศ.1917-1931)

เป็นช่วงเวลาที่ชาวรัสเซียขาวอพยพลี้ภัยสงครามมาตั้งชุมชนอยู่ในเมืองฮาร์บิน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาหารที่สำคัญในเมืองฮาร์บิน ด้านประเภทและรายการอาหาร คือ เนื่องจากผู้อพยพส่วนมากเป็นพลเรือนทั่วไป ดังนั้นจึงมีการประกอบอาหารในครัวเรือน ทำให้เกิดเป็นรายการอาหารที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น

5.4. ยุคปฏิบัติการ 731 ของญี่ปุ่น (ปีค.ศ.1931-1945)

เป็นช่วงเวลาที่คนฮาร์บินทั้งหมดถูกคุมตัวเป็นเชลยเพื่อใช้ในการทดลองของกองทัพญี่ปุ่น ดังนั้นด้วยสภาวะสงครามทำให้ลักษณะของวัฒนธรรมอาหารยังคงเหมือนเดิมเมื่อเทียนกับยุคก่อนๆ

5.5. ยุคSino-Soviet (ปีค.ศ.1946-1990)

เป็นช่วงที่สหภาพโซเวียตให้การสนับสนุนในการปฏิรูปเศรษฐกิจ จึงมีนักลงทุนจำนวนมากเข้ามาลงทุนในฮาร์บิน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาหารที่สำคัญในเมืองฮาร์บิน คือ

1) ประเภทและรายการอาหาร มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น

2) วัตถุดิบ เกิดผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูป กึ่งสำเร็จรูป เครื่องปรุงรสและเครื่องเทศ

3) รสชาติ คือ อาหารจีนที่มีรสชาติของความเป็นรัสเซีย หรืออาหารรัสเซียที่มีรสชาติของความเป็นจีนอยู่ เนื่องจากวัตถุดิบที่ใช้ดังกล่าว

5.6. ยุคโลกาภิวัตน์ (ปีค.ศ.1990-ปัจจุบัน)

เป็นช่วงหลังจากที่จีนประสบความสำเร็จในการปฏิรูปเศรษฐกิจ ต่างชาติให้ความสนใจเข้ามาลงทุนอุตสาหกรรมอาหารหรือเปิดกิจการร้านอาหารจำนวนมาก ร้านอาหารหลายสิบสัญชาติถูกเปิดขึ้นในเมืองฮาร์บินเพื่อตอบสนองความต้องการของประชากรในเมืองและเพื่อรองรับ

นักท่องเที่ยว ร้านอาหารรัสเซีย ร้ านอาหารเกาหลี ร้านอาหารเวียดนาม ร้านอาหารฝรั่งเศส หรือแม้แต่ประเทศที่มีความบาดหมางกันอย่างรุนแรงอย่างประเทศญี่ปุ่น ก็ยังมีร้านอาหารญี่ปุ่นกระจายอยู่ทั่วเมือง อีกทั้งร้านอาหารอิสลาม รวมถึงร้านอาหารไทยก็เป็นที่นิยมเช่นกัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาหารที่สำคัญในเมืองฮาร์บิน คือด้านธุรกิจร้านอาหาร โดยใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ 2 อย่างคือ

1) ลักษณะร้านอาหาร คือ

ก. ร้านอาหารแต่ละชาติ เช่น

a) ร้านอาหารจีน

ภาพที่21 ร้านอาหารจีน ในเมืองฮาร์บิน

ที่มา : http://wenku.baidu.com/link?url=51puTju1VbqcP-mmQwJyi8VrXV9EQr4FHQQGZh1mbDGrUccCTIvbVDkmJ_baJGqFoPsGdSfpBkxqqoNfEUwcLTgNrov_RTZ0IjyOlU2GUXi

b) ร้านอาหารรัสเซีย

ภาพที่22 ร้านอาหารรัสเซียเมซี่ ที่ถนนจงยาง เมืองฮาร์บิน

ที่มา :http://baike.baidu.com/link?url=UgTkz27WV6RKWmyfgAzCAoOj95ysILMsHFezCer6743HEB7ZlKmm_LJcgDwFNEdt4CUVcBUIafa0yx2PeS7NrK

c) ร้านอาหารญี่ปุ่น

ภาพที่23 ร้านอาหารญี่ปุ่น ใน เมืองฮาร์บิน

ที่มา : http://hlj.sina.com.cn/eat/dishes/2012-02-29/11058.html

ข. ร้านอาหารแบบHybrid คือ ภายในร้านมีทั้งอาหารจีนและอาหารต่างชาติ

ค. ร้านอาหารFast Food

a) ร้านอาหารFast Foodจีน

ภาพที่24 ร้านdico's ที่ถนนจงยาง เมืองฮาร์บิน

ที่มา : http://yz.cnnb.com.cn/system/2012/02/02/010218126.shtml

b) ร้านอาหารFast Foodต่างชาติ เช่น KFC, McDonald เป็นต้น

ภาพที่25 ร้านKFC ที่ถนนจงยาง เมืองฮาร์บิน

ที่มา : http://yz.cnnb.com.cn/system/2012/02/02/010218126.shtml

2) เจ้าของกิจการ มี 3 ลักษณะ คือ

ก. ดำเนินกิจการโดยคนจีน

a) ดำเนินกิจการโดยคนจีนฮาร์บิน

b) ดำเนินกิจการโดยคนจีนจากเมืองอื่น

ข. ดำเนินกิจการโดยชาวต่างชาติ

ค. คนจีนกับชาวต่างชาติร่วมกันดำเนินกิจการ

ปัจจุบันอาหารต่างชาติที่เข้ามาในเมืองฮาร์บินของยุคก่อสร้างทางรถไฟสายทรานส์- ไซบีเรีย (ปีค.ศ.1898-1904) และยุคความหลากหลายทางชาติพันธุ์ (ปีค.ศ.1904-1917) ปัจจุบันเป็นมีชื่อเสียงในฐานะอาหารท้องถิ่นของเมืองฮาร์บินและเป็นที่นิยมไปทั่วโลก โดยเฉพาะ “เบียร์ฮาร์บิน” เป็นเบียร์ที่มีชื่อเสียงระดับสากล มีการส่งออกไปยังหลายประเทศในแถบยุโรปซึ่งคิดอัตราส่วน 23%

ของการส่งออกสินค้าของเมืองฮาร์บิน อีกทั้งในทุกๆปีจะมีการจัดเทศกาลเบียร์ฮาร์บินซึ่งได้รับความสนใจจากผู้คนเป็นจำนวนมากรวมทั้งศิลปินที่มีชื่อเสียงของโลกก็มาร่วมกิจกรรมด้วย

ภาพที่26 เทศกาลเบียร์ฮาร์บิน

ที่มา : http://baike.baidu.com/view/50045.htm

และยังมีอาหารอีกหนึ่งชนิดที่เป็นอาหารสัญชาติฮาร์บินแท้ซึ่งขึ้นชื่อที่สุดคือ “锅包肉 กัวเปาโรว์ ” เนื้อหมูหมักชุบแป้งบางๆทอด ราดด้วยซอสเคี้ยวน้ำตาลทรายและขิง รสชาติเปรี้ยวหวานกลมกล่อม ที่ไม่ว่าคนชาติไหนไปเยือนเมืองฮาร์บินเป็นต้องลองและติดใจในรสชาติที่อร่อย เป็นอาหารที่นิยมเป็นอย่างมากทั้งในหมู่คนจีนและชาวต่างชาติ

ภาพที่28 กัวเปาโรว์

ที่มา : http://baike.baidu.com/view/50045.htm

บทที่ 6

บทสรุป

เมืองฮาร์บินมีประวัติการตั้งถิ่นฐานที่สามารถย้อนไปได้ถึง 22,000ปี เป็นเมืองที่มีการเคลื่อนย้ายผู้คนเข้ามาอย่างต่อเนื่อง และมีลักษณะชัดเจนขึ้นมาตั้งแต่ในปีค .ศ.1898 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นเมื่อใช้ทฤษฎีการเคลื่อนย้ายผู้คน /ชาติพันธุ์(Ethnoscapes) ของArjun Appadurai มาเป็นกรอบวิเคราะห์แล้ว สามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ยุค ได้แก่

1) ยุคก่อสร้างทางรถไฟสายทรานส์-ไซบีเรีย (ปีค.ศ.1898-1904)
2) ยุคความหลากหลายทางชาติพันธุ์ (ปีค.ศ.1904-1917)
3) ยุคศูนย์อพยพชาวรัสเซีย (ปีค.ศ.1917-1931)
4) ยุคปฏิบัติการ731ของญี่ปุ่น (ปีค.ศ.1931-1945)
5) ยุคSino-Soviet (ปีค.ศ.1946-1990)
6) ยุคโลกาภิวัตน์ (ปีค.ศ.1990-ปัจจุบัน)

การเคลื่อนย้ายผู้คนเข้ามาในแต่ละยุคแสดงให้เห็นว่าสังคมมีการเคลื่อนย้ายตลอดเวลา โดยเฉพาะในพื้นที่บริเวณชายแดน การเปลี่ยนแปลงของเมืองฮาร์บินลักษณะดังกล่าวเป็นเรื่องของเงื่อนไขทางพื้นที่และบริบทของสังคม เมื่อมีการปรับเปลี่ยนการเมืองและนโยบายของจีน ฮาร์บินย่อมก็ ต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน ซึ่งในปัจจุบันสังคมโลกาภิวัฒน์ทำให้มีการเคลื่อนย้ายของผู้คนเพิ่มมากขึ้นและแตกต่างไปจากในอดีต ซึ่งสามารถแบ่งลักษณะของการเคลื่อนย้ายผู้คนในทั้ง 6 ยุคออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ (1) สงครามกับการเคลื่อนย้าย (2)การเคลื่อนย้ายเพื่อเศรษฐกิจ

1) สงครามกับการเคลื่อนย้าย ได้แก่
    ก. ยุคก่อสร้างทางรถไฟสายทรานส์-ไซบีเรีย (ปีค.ศ.1898-1904)
    ข. ยุคศูนย์อพยพชาวรัสเซีย (ปีค.ศ.1917-1931)
    ค. ยุคปฏิบัติการ731ของญี่ปุ่น (ปีค.ศ.1931-1945)
2) การเคลื่อนย้ายเพื่อเศรษฐกิจ ได้แก่

ก. ยุคความหลากหลายทางชาติพันธุ์ (ปีค.ศ.1904-1917)

ข. ยุคSino-Soviet (ปีค.ศ.1946-1990)

ค. ยุคโลกาภิวัตน์ (ปีค.ศ.1990-ปัจจุบัน)

การเคลื่อนย้ายผู้คนเข้ามาในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งย่อมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมภายในพื้นที่นั้น และเนื่องจากตั้งแต่ในปีค .ศ.1898 ฮาร์บินมีการ เคลื่อนย้ายผู้คนเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นทำให้วัฒนธรรมอาหารเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาหารในเมืองฮาร์บินมีลักษณะเป็น “วัฒนธรรมลูกผสม หรือ Cultural Hybridization” ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆที่เคลื่อนย้ายเข้ามาสู่เมืองฮาร์บิน ซึ่งมี วัฒนธรรมอาหารของรัสเซียเป็นวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลมากที่สุดมาผสมผสานกับวัฒนธรรมฮาร์บินอย่างลงตัวจนยากเกินกว่าจะแยกส่วนใดส่วนหนึ่งออกจากกันได้ทั้งประเภท รสชาติ และวัตถุดิบในการประกอบอาหาร

- ประเภทอาหาร คือ อาหารคาว อาหารหวาน และเครื่องดื่ม ที่มีการนำเข้าหรือตั้งโรงงานผลิตและจำหน่ายที่ในเมืองฮาร์บินของต่างชาติ
- วัตถุดิบ คือ การเปลี่ยนมาใช้วัตถุดิบที่หาได้ในเมืองฮาร์บินหรือบริเวณใกล้เคียงที่มีรสชาติและคุณสมบัติใกล้เคียงกับของรัสเซียแท้มาเป็นวัตถุดิบหลัก ซึ่งถือเป็นการลดต้นทุนการผลิตและการผสมผสานด้านวัตถุดิบด้วย
- รสชา ติ คือ รสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ประจำของแต่ละชาติ แต่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสูตรเพื่อให้ถูกปากคนชาติอื่นด้วย โดยเฉพาะคนในพื้นที่อย่างคนจีนฮาร์บิน จึงเกิดเป็นการผสมผสานในส่วนของรสชาติระหว่างรสชาติแบบอาหารจีนและรสชาติของอาหารต่างชาติ
- รายการอาหาร คือ การเปลี่ยนแปลงในส่วนของจำนวนชนิดอาหารที่เพิ่มมากขึ้นซึ่งอาจจะเป็นอาหารสูตรดั้งเดิมของชาตินั้นๆที่เพิ่มจำนวนชนิดใหม่ๆขึ้นมา หรือเกิดจากการผสมผสานด้านวัตถุดิบและรสชาติของฝั่งต่างชาติปรุงออกมาเป็นรายการอาหารใหม่

จากวัฒนธรรมอาหารทำให้เห็นว่าฮาร์บินนั้นไม่มีวั ฒนธรรมเป็นของตนเอง แต่เป็นวัฒนธรรมจากการผสมผสานของกลุ่มคนที่หลากหลายที่เคลื่อนย้ายเข้ามา และด้วยพรมแดนที่

ติดต่อกันทำให้วัฒนธรรมฮาร์บินนั้นเต็มไปด้วยกลิ่นอายของวัฒนธรรมรัสเซีย จากการผสมผสานนี้ทำให้ในปัจจุบันฮาร์บินมีชื่อเสียงในฐานะเมืองที่มีวัฒนธรรมอันหลากหลายซึ่งเป็นเสน่ห์ที่ดึงดูดใจให้ผู้คนหลั่งไหลเข้ามา

บรรณานุกรม

บรรณานุกรมหนังสือภาษาไทย

กิตติคุณ ประเสริฐ. 2548. โลกาภิวัตน์. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ประหยัด สายวิเชียร. 2547. อาหารวัฒนธรรมและสุขภาพ. เชียงใหม่ : นพบุรีการพิมพ์.

พัฒนา กิติอาษา. 2546. ท้องถิ่นนิยม: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการ.

พิสิทธิ์ ธงพุดซา. 2554. วัฒนธรรมการบริโภคอาหารนานาชาติ. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ: กวิภัส โอเอ จำกัด.

วรศักดิ์ มหัทธโนบล. 2550. จีนในกระแสโลกาภิวัตน์. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ: openbooks.

วัฒนา สุกัณศีล. 2548. โลกาภิวัตน์. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

บรรณานุกรมบทความจากวารสาร

กีรติพร จูตะวิริยะ, คำยิน สานยาวง และคำพอน อินทิพอน. 2554. “วิถีการบริโภคอาหารกับการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ เขตนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว” สังคมลุ่มน้ำโขง. 7,2 (พฤษภาคม – สิงหาคม): 49 – 73.

บรรณานุกรมสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ : ฐานข้อมูลออนไลน์

Baidu. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์). 哈尔滨. สืบค้นจาก: http://baike.baidu.com/link?url=1myAvY1_Y5-l0uKj6rvsVUHiCrw-U63873Y0qAlEtIMNb3ZU1RRDiZEESyxyCeVXjZUgd8WGnmo_LN1zSXxjVa (วันที่สืบค้น 17 เมษายน 2558).

Baidu. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์). 哈尔滨历史. สืบค้นจาก: http://baike.baidu.com/culture/harbin/lishi (วันที่สืบค้น 17 เมษายน 2558).

Baidu. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์). 哈尔滨啤酒. สืบค้นจาก: http://baike.baidu.com/view/58562.htm (วันที่สืบค้น 17 เมษายน 2558).

Baidu. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์). 哈尔滨红肠. สืบค้นจาก: http://baike.baidu.com/view/375409.htm (วันที่สืบค้น 17 เมษายน 2558).

Baidu. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์). 大列包. สืบค้นจาก: http://baike.baidu.com/view/116018.htm (วันที่สืบค้น 17 เมษายน 2558).

Baidu. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์). 格瓦斯. สืบค้นจาก: http://baike.baidu.com/view/352390.htm (วันที่สืบค้น 17 เมษายน 2558).

Baidu. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์). 锅包肉. สืบค้นจาก: http://baike.baidu.com/view/50045.htm (วันที่สืบค้น 17 เมษายน 2558).

Sucheep.kar(นามแฝง). (2553). การจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรม. สืบค้นจาก: http://sucheeppost.blogspot.com/2010/01/3.html (วันที่สืบค้น 29 พฤศจิกายน 2557).

Wikipedia. (2558). Harbin. สืบค้นจาก: http://en.wikipedia.org/wiki/Harbin (วันที่สืบค้น 17 เมษายน 2558).

โชยุ&วาซาบิจัง(นามแฝง). (2551). ปฏิบัติการ 731 การทดลองอำมหิตในประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติ. สืบค้นจาก: http://topicstock.pantip.com/wahkor/topicstock/2008/12/X7291303/X7291303.html (วันที่สืบค้น 17 เมษายน 2558).

บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์. (2551). โลกาภิวัตน์จากข้างล่าง: ฟูโกต์, บูร์ดิเยอ, และอัปปาดูรัย. สืบค้นจาก: http://v1.midnightuniv.org/midnighttext/0009999901.html (วันที่สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2557).

ปิยะ ประภัส. (2546). ความเป็นไทยในญี่ปุ่น.สืบค้นจาก: http://www.jeducation.com/THAI/thaistudent/steptojapan/story6/story6.html (วันที่สืบค้น 30 พฤศจิกายน 2557).

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2556). สนธิสัญญาไม่รุกรานกันระหว่างจีน-โซเวียต. สืบค้นจาก: http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AA%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B8%B4%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%8D%E0%B8%8D%E0%B8%B2%E0%B9%84%E0%B8%A1%E0%B9%88%E0%B8%A3%E0%B8%B8%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%A3%E0%B0%B8%B0%E0%B8%AB%E0%B8%A7%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%88%E0%B8%B5%E0%B8%99%E0%B9%82%E0%B8%8B%E0%B9%80%E0%B8%A7%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%95 (วันที่สืบค้น 10 มีนาคม 2558).

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2558). ประวัติศาสตร์จีน. สืบค้นจาก: http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA

%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B9%8C%E0%B8%88%E0%B8%B5%E0%B8%99#.E0.B8.A3.E0.B8.B2.E0.B8.8A.E0.B8.A7.E0.B8.87.E0.B8.A8.E0.B9.8C.E0.B8.8A.E0.B8.B4.E0.B8.87_.28.E0.B8.84..E0.B8.A8._1644-1912.29 (วันที่สืบค้น 10 มีนาคม 2558).

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2558). สงครามจีน-ญี่ปุ่นครั้งที่สอง. สืบค้นจาก: http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AA%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%88%E0%B8%B5%E0%B8%99%E2%80%93%E0%B8%8D%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%9B%E0%B8%B8%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B9%89%E0%B8%87%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%AA%E0%B8%AD%E0%B8%87 (วันที่สืบค้น 10 มีนาคม 2558).

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2558). สงครามจีน-ญี่ปุ่นครั้งที่หนึ่ง. สืบค้นจาก: http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AA%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%88%E0%B8%B5%E0%B8%99%E2%80%93%E0%B8%8D%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%9B%E0%B8%B8%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B9%89%E0%B8%87%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B8%B6%E0%B9%88%E0%B8%87 (วันที่สืบค้น 10 มีนาคม 2558).

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2558). สงครามรัสเซีย-ญี่ปุ่น. สืบค้นจาก: http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AA%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%AA%E0%B9%80%E0%B8%8B%E0%B8%B5%E0%B8%A2-%E0%B8%8D%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%9B%E0%B8%B8%E0%B9%88%E0%B8%99 (วันที่สืบค้น 10 มีนาคม 2558).

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นางสาวณัฏฐ์ธาริณ ธันยลาภพิทักษ์

วัน เดือน ปี เกิด วันที่29 เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2535

สถานที่เกิด กรุงเทพฯ

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ บ้านเลขที่ 12 ซอยบางแวก 3 แยก 1 ถนนจรัญสนิทวงศ์ 13

แขวงคูหาสวรรค์ เขตภาษีเจริญ

กรุงเทพฯ รหัสไปรษณีย์ 10160

ประวัติการศึกษา

- จบการศึกษาระดับมัธยมต้น ปีการศึกษา2550
  โรงเรียนซางตาครู้สคอนแวนท์ จังหวัดกรุงเทพฯ
- จบการศึกษาระดับมัธยมปลาย ปีการศึกษา2553
  โรงเรียนแสงอรุณ จังหวัดกรุงเทพฯ
- สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี
  คณะอักษรศาสตร์ สาขาเอเชียศึกษา
  มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
  จังหวัดนครปฐม